

บทที่ 5

การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม

ในเขตชุมชนชนบท

ในบทนี้จะกล่าวถึงพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม จากพฤติกรรมการปฏิบัติตนที่มุสลิมแสดงออกโดยสื่อให้เห็นถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม ว่ามุสลิมมีการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมในการใช้ชีวิตประจำวันตามหลักการของศาสนาอิสลามอย่างไร ทั้งด้านวัจนภาษาและอวัจนภาษา ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ข้อมูลตามความเป็นจริงและสมบูรณ์ของมุสลิมในเขตชุมชนชนบท โดยผู้วิจัยเน้นจุดสนใจเช่นเดียวกับที่กล่าวไว้ในบทที่ 4 อันประกอบด้วย พฤติกรรมการเรียนรู้ พฤติกรรมสื่อสาร และ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิม แตกต่างกันตรงที่ในบทที่ 5 นี้กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลเป็นมุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชนชนบท

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับมุสลิม กลุ่มตัวอย่าง ในเขตชุมชนชนบท จำนวน 12 คน ประกอบด้วย มุสลิมผู้เข้ารับอิสลามด้วยเหตุผลการสมรสกับชาวมุสลิมโดยไม่เคยสนใจศาสนาอิสลามมาก่อน อาศัยอยู่พื้นที่ต่างๆ ของชุมชนชนบท ซึ่งในงานวิจัยนี้ ชุมชนชนบท หมายถึงชุมชนมุสลิมในจังหวัดฉะเชิงเทรา นครนายก ปทุมธานี อุทัย อ่างทอง และ สมุทรปราการ เป็นมุสลิมผู้มีอายุ ระหว่าง 15 – 45 ทั้งเพศชายและเพศหญิง เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมทั่วถึง ผู้วิจัยจึงกำหนดช่วงอายุดังนี้ อายุระหว่าง 15 - 25 ปี จำนวน 4 คน อายุระหว่าง 26 - 35 ปี จำนวน 4 คน และอายุระหว่าง 36 - 45 ปี จำนวน 4 คน โดยในแต่ละช่วงอายุเป็น เพศชาย 2 คน และ เพศหญิง 2 คน มุสลิมแต่ละคนมีอายุการสมรสไม่เกิน 5 ปี ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมุสลิมชุมชนชนบท อายุระหว่าง 15-25 ปี ที่ได้รับการสัมภาษณ์

ชื่อ	เพศ	อายุ	ระดับการศึกษา	ระยะเวลาการเข้ารับอิสลาม	ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป (อาชีพ / ลักษณะครอบครัว / ลักษณะชุมชน)
สุวิทย์ (อุสมาน)	ชาย	22 ปี	ปริญญาตรี	2 ปี	พนักงานบริษัท/อยู่ร่วมกับครอบครัวภรรยา/บ้านเดี่ยวในชุมชนมุสลิม ประชากรส่วนใหญ่รู้จักกันเกี่ยวดองเป็นเครือญาติกัน/ ครอบครัวของภรรยาประกอบอาชีพเลี้ยงปลา ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมและปศุสัตว์ / บ้านห่างจากมัสยิด 1 กิโลเมตร อำเภอบางปะองจังหวัดสมุทรปราการ
ประกิจ (อิบรอฮีม)	ชาย	25 ปี	ปวช.	3 ปี	รับจ้าง/อยู่ร่วมกับครอบครัวภรรยา อยู่ห่างมัสยิดประมาณ 500 เมตร / บ้านอยู่ในที่ดินของมัสยิด เป็นชุมชนมุสลิม ประชากรส่วนมากในชุมชนยังมีที่ดินทำนา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี
ศุภลักษณ์ (มูนา)	หญิง	18 ปี	ปวช.	1 ปี 8 เดือน	ค้าขาย / เดิมเป็นคนกรุงเทพฯ หลังจากแต่งงานย้ายไปอยู่กับครอบครัวสามี / บ้านเดี่ยวอยู่รวมในพื้นที่เดียวกัน ใกล้เคียงกันกับบ้านของเครือญาติในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ/ห่างจากมัสยิดประมาณ 2 กิโลเมตร
นฤมล (ซัลมา)	หญิง	20 ปี	ปวช.	1 ปี	แม่บ้าน /อาศัยอยู่กับครอบครัวสามี เป็นบ้านเดี่ยวบนที่ดินของฝ่ายสามี เป็นชุมชนมุสลิม ห่างจากมัสยิดประมาณ 500 เมตร/ อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 5.2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมัลติฟัชมชนชนบท อายุระหว่าง 26-35 ปี ที่ได้รับการ
สัมภาษณ์

ชื่อ	เพศ	อายุ	ระดับ การศึกษา	ระยะเวลา การเข้ารับ อิสลาม	ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป (อาชีพ / ลักษณะครอบครัว / ลักษณะชุมชน)
เพิ่มพูน (ฮาดี)	ชาย	27 ปี	ปวช.	4 เดือน	พนักงานบริษัท/ อยู่กับครอบครัวฝ่ายภรรยาใน บ้านหลังเดียวกัน ในชุมชนมัสยิด อ.บางน้ำ เปรี้ยว จ.ฉะเชิงเทรา บ้านพักอาศัยอยู่ห่างจาก มัสยิดประมาณ 100 เมตร
ปราโมชย์ (ซอและห์)	ชาย	30 ปี	ปริญญาตรี	1 ปี 6 เดือน	วิศวกร / ปลูกบ้านแยกต่างหากบนที่ดินของฝ่าย ภรรยา ในอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก อยู่ หลังเดี่ยวโดด ห่างจากบ้านญาติพี่น้องประมาณ 500 เมตร/ สภาพแวดล้อมรอบบ้านเป็นทุ่งนา ห่าง จากมัสยิดประมาณ 1 กิโลเมตรครึ่ง
กนกวรรณ (มารียะห์)	หญิง	34 ปี	ปวส.	4 ปี	แม่บ้าน / ปลูกบ้านแยกต่างหากบนที่ดินของสามี ในอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ครอบครัว ฝ่ายสามีมีอาชีพทำนา / ห่างจากมัสยิดประมาณ 1 กิโลเมตร สภาพแวดล้อมทั่วไปเป็นทุ่งนา
วิภาพร (ฮับเซาะห์)	หญิง	29 ปี	ปวช.	2 ปี 5 เดือน	รับจ้างตัดเสื้อผ้าอยู่กับบ้าน / อาศัยอยู่กับ ครอบครัวสามี เป็นบ้านเดี่ยวในอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี /อยู่ห่างจากมัสยิดประมาณ 400 เมตร

ตารางที่ 5.3 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมุสลิมชุมชนชนบท อายุระหว่าง 36-45 ปี ที่ได้รับการ
สัมภาษณ์

ชื่อ	เพศ	อายุ	ระดับ การศึกษา	ระยะเวลา การเข้ารับ อิสลาม	ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป (อาชีพ / ลักษณะครอบครัว / ลักษณะชุมชน)
จำลอง (อาลี)	ชาย	43 ปี	ป. 4	4 ปี 7 เดือน	เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย/ บ้านกรรยาอาศัยอยู่ในชุมชนมัสยิด อ.บางน้ำเปรี้ยว จ.ฉะเชิงเทรา อยู่ห่างมัสยิดประมาณ 1 กิโลเมตร ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่ทำนาข้าว และเป็นมุสลิมประมาณร้อยละ 90
พิเชษฐ์ (มุซา)	ชาย	40 ปี	ม.3	5 ปี	รับจ้างทั่วไป / ปลูกบ้านแยกต่างหากจาก เป็นบ้านเดี่ยว บนที่ดินของครอบครัวกรรยา อยู่ห่างมัสยิดประมาณ 2 กิโลเมตร/ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนประกอบอาชีพทำนา
ปรานี (อามีนะห์)	หญิง	36 ปี	ป.4	5 ปี	ทำนา / ปลูกบ้านแยกต่างหากจากครอบครัวสามี เป็นบ้านเดี่ยวบนที่ดินของฝ่ายสามี ในชุมชนมุสลิม/ ห่างจากมัสยิด ประมาณ 300 เมตร /อำเภอ บางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา
สุกัญญา (ไลลา)	หญิง	38	ม.6	4 ปี	พนักงานโรงงาน / อยู่กับครอบครัวสามี เป็นชุมชนมุสลิม ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีอาชีพหลากหลาย อยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ ห่างจากมัสยิดประมาณ 500 เมตร /อำเภอบางปะอิน จังหวัดอยุธยา

ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างมุสลิมในเขตชุมชนชนบท พบว่า มุสลิมทั้งเพศชายและเพศหญิงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างและค้าขาย มุสลิมชายส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ส่วนมุสลิมหญิงบางคนไม่ได้ประกอบอาชีพ บางคนมีอาชีพเกษตรกรรมคือการทำนา มุสลิมในเขตชุมชนชนบทส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี และหลังจากแต่งงานแล้วมุสลิมจะอาศัยอยู่กับครอบครัวของคู่สมรส โดยทั่วไปมีฐานะปานกลาง มุสลิมบางครอบครัวฝ่ายสามีหรือภรรยาที่เป็นมุสลิมจะมีที่ดินเป็นของตนเองจำนวนมาก ชุมชนที่อาศัยเป็นชุมชนมุสลิม โดยที่บางครอบครัวปลูกบ้านอยู่ในที่ดินของมัสยิด แต่สำหรับครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างดีมักจะแยกครอบครัวปลูกบ้านไปอยู่ตามลำพังบนที่ดินของครอบครัวฝ่ายสามีหรือภรรยาของมุสลิมเอง มีมัสยิดเป็นศูนย์กลางในการประกอบศาสนกิจ ระยะห่างของบ้านพักอาศัยกับมัสยิดของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าโดยเฉลี่ยอยู่ห่างจากมัสยิดในรัศมี 1 กิโลเมตร สะดวกต่อการไปปฏิบัติศาสนกิจที่มัสยิด ขนาดของมัสยิดในเขตชุมชนชนบทที่มุสลิมอาศัยอยู่มีขนาดเล็กและมีชั้นเดียว มีอิหม่ามประจำมัสยิดเป็นที่นับถือและเป็นผู้นำในกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวิถีชีวิตของประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชน และมัสยิดจะเป็นสถานที่สำหรับการเรียนการสอนศาสนาให้กับสมาชิกในชุมชน เช่นเป็นที่สอนศาสนาและสอนอ่านคัมภีร์อัล-กุรอานสำหรับเยาวชนมุสลิมและมุสลิมทั่วไปรวมทั้งมุสลิมด้วย

ความสัมพันธ์ของมุสลิมกับบุคคลในครอบครัวและชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นที่รู้จักกันถึงแม้ว่ามุสลิมกลุ่มตัวอย่างบางคนจะปลูกบ้านอยู่ต่างหากแต่ก็ยังอาศัยอยู่ในชุมชนเดิม มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในชุมชนในฐานะที่เป็นมุสลิมคนหนึ่ง คนทั่วไปในชุมชนที่มุสลิมอาศัยอยู่มีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติ และมีความคุ้นเคยกันระหว่างครอบครัว มีวิถีชีวิตประจำวันคล้ายคลึงกัน เวลาว่างงานบุญเช่นงานประจำปีของมัสยิดหรืองานมงคลเช่นงานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ คนในชุมชนมักให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มุสลิมในชุมชนชนบทมีเวลาอยู่กับครอบครัวและชุมชนค่อนข้างมาก ทำให้มุสลิมมีการสื่อสารกับบุคคลอื่นในครอบครัวของฝ่ายสามีหรือภรรยาอย่างสม่ำเสมอ ชุมชนที่มุสลิมอาศัยอยู่เป็นชุมชนมุสลิม เป็นบ้านเดี่ยวปลูกใกล้เคียงกัน ลักษณะบ้านพักเป็นบ้านไม้มีใต้ถุน บ้านบางหลังจะมีการต่อเติมใต้ถุนเป็นห้องพักอาศัยสำหรับสมาชิกในครอบครัวที่แต่งงานใหม่ให้มีห้องแยกต่างหากในบ้านหลังเดิม บางชุมชนที่มุสลิมอาศัยอยู่ไม่มีรั้วบ้านแต่จะมีแนวต้นไม้ที่ปลูกไว้แสดงอาณาเขตของบ้าน แต่บางครอบครัวที่มีเนื้อที่ดินมากจะมีรั้วลวดหนามกั้นแสดงขอบเขตของที่พักอาศัย

5.1 พฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูอัลลัฟ

มูอัลลัฟเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม เริ่มจากความสัมพันธ์ที่มูอัลลัฟได้รู้จักกับมุสลิมที่ตนเองคบหาและพัฒนาความสัมพันธ์จากคนรู้จัก เป็นคนรักหรือคู่รัก จนกระทั่งมีเป้าหมายในชีวิตที่จะอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา โดยก่อนหน้าที่จะรู้จักมุสลิมนั้น มูอัลลัฟไม่เคยสนใจในวิถีชีวิตของมุสลิมมาก่อนจนกระทั่งได้มารู้จักกับมุสลิมจึงเริ่มสนใจวิถีชีวิตมุสลิมเพราะต้องการที่จะสมรสกับมุสลิมและจำเป็นต้องเปลี่ยนจากการนับถือศาสนาพุทธมานับถือศาสนาอิสลาม โดยที่มูอัลลัฟบางคนนั้นจำเป็นต้องมาเข้ารับศาสนาอิสลามเนื่องจากความสัมพันธ์ส่วนบุคคลระหว่างมูอัลลัฟกับมุสลิม เพื่อให้เกิดความถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม

มูอัลลัฟ ก. (ขอสงวนนาม สัมภาษณ์ 14 มิถุนายน 2552) ได้เล่าให้ผู้วิจัยทราบถึงการพบเจอกับมุสลิมว่า “ครั้งแรกที่เจอกันก็คบหากันแบบวัยรุ่นหนุ่มสาวทั่วไปเรียนหนังสือด้วยกัน หนีเรียนไปเที่ยวด้วยกันบ้าง จนในที่สุดมีความสัมพันธ์กันพ่อแม่เราทั้งฝ่ายรู้จึงต้องให้แต่งงานกัน ก็รู้ว่าเขาเป็นอิสลาม พ่อเรารู้ว่าแฟนเรานับถืออิสลามก็ไม่ได้ว่าอะไร ส่วนแม่ก็ไม่พอใจบ้างแต่เรื่องมันเกินเลยกันไปแล้ว ก็จำเป็นต้องให้แต่งงานกันและยอมให้เข้ารับอิสลาม พ่อเราเองยังบอกเลยว่าคนอิสลามเขาเคร่งศาสนาเนะแต่งงานกันไปแล้วก็ต้องไปปฏิบัติตามศาสนาเขาให้ได้ ศาสนาไหนๆก็ สอนให้ทำศิกันทั้งนั้น คนเราจะคิดจะชั่วก็อยู่ที่ตัวเราไม่ใช่ที่ศาสนา ตัวเราเองรู้ว่าแฟนเราเป็นมุสลิมก็หลังจากที่เราทั้งสองคนมีความสัมพันธ์กันไปแล้ว ตอนแรกก็คิดว่าอาจจะต้องแยกทางกันเพราะคิดว่าตัวเองคงนับถือศาสนาอิสลามไม่ได้ แต่เมื่อเรื่องมันเกินเลยและจำเป็นต้องแต่งงานกันก็ต้องเข้ารับอิสลาม”

ผู้วิจัย : หลังจากเข้ารับอิสลามแล้วมีการเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและความเป็นมุสลิมอย่างไร

มูอัลลัฟ ก. : ก็ค่อยๆ เรียนรู้ โดยส่วนมากแฟนจะเป็นคนสอนให้ ไม่เข้าใจก็ถาม บางครั้งอะไรที่ไม่เข้าใจก็จะถาม จากมะของแฟนหรือจากคนในครอบครัวของแฟนบ้าง แฟนก็บอกว่าต้องค่อยๆ พยายามเรียนรู้และทำความเข้าใจไป

ผู้วิจัย : นอกจากการเรียนรู้จากบุคคลใกล้ชิดในครอบครัวแล้วมีวิธีการเรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมหรือเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามอย่างไร

มูอัลลัฟ ก. : หลังจากแต่งงานก็ย้ายเข้ามาอยู่กับครอบครัวของแฟน ชุมชนที่อาศัยอยู่นี้ ส่วนมากเป็นคนมุสลิม เวลาที่คนในชุมชนเจอกันก็เห็นเขาทักทายกัน ด้วยการกล่าวเป็นภาษาอิสลามพร้อมกับจับมือกัน เรื่องการแต่งกายก็ดู ตัวอย่างที่เห็นคนในชุมชนเขาแต่งแล้วก็แต่งตามเขา บางครั้งในเรื่องที่ สงสัยก็หาหนังสือมาอ่านเองบ้าง แต่อ่านภาษาอิสลามไม่เป็นหรอก อ่าน แต่ คำอธิบายภาษาไทยไม่เข้าใจก็ถามแฟน ถ้าอยู่กับบ้านก็แต่งตัวปกติทั่วไปนอกจากว่า จะต้องไปงานบุญงานกุศลในชุมชนก็จะแต่งกายให้เข้ากับสถานการณ์ แต่งตัวให้เหมาะสมกับงานที่จะไปร่วม

ผู้วิจัย : นอกจากนี้แล้วเรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไรบ้าง

มูอัลลัฟ ก. : นอกจากเรื่องการแต่งกายที่เรียนรู้ได้จากการสังเกต เรื่องอื่นๆ ถ้าสงสัยหรือคิดว่าถ้าทำไปแล้วจะถูกต้อนหรือไม่ ก็จะใช้วิธีการถามจากแฟน ตนเอง เช่น เรื่องละหมาด เรื่องถือศีลอด เรื่องการกล่าวคำทักทาย เรื่องการออกเสียงชื่อเรียกที่เป็นภาษาอาหรับ

มูอัลลัฟเริ่มที่จะตระหนักรู้ในตนเองถึงความเป็นมุสลิมและการใช้ชีวิตแบบมุสลิมทั่วไป ในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ การเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมเริ่มจากคู่สมรสของมูอัลลัฟเอง จากบุคคลในครอบครัวและจากบุคคลที่รู้จักกันในชุมชน นอกจากนี้ก็อ่านจากหนังสือ เมื่อมีข้อสงสัยก็สอบถามจากผู้รู้ ข้อมูลที่ได้จากมูอัลลัฟท่านนี้พบว่า ครอบครัวเดิมของมูอัลลัฟโดยเฉพาะบิดาของมูอัลลัฟเองมีความรู้เกี่ยวกับผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามว่า ผู้ที่นับถืออิสลามจะมีความเคร่งครัดในศาสนา จึงแนะนำให้มูอัลลัฟต้องเรียนรู้และปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลามให้ได้ มูอัลลัฟเรียนรู้การกล่าวคำทักทาย การแต่งกาย ด้วยการสังเกต และหัดออกเสียงชื่อเรียกหรือคำที่เป็นภาษาอาหรับ ด้วยการสอบถามจากบุคคลใกล้ชิดและจากบุคคลที่รู้จัก

เช่นเดียวกับ ซัลมา (สัมภาษณ์ 5 กรกฎาคม 2552) ที่ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า “ก่อนเข้ารับศาสนาอิสลามเพื่อแต่งงานกับมุสลิมตนเองไม่เคยสนใจในศาสนาอิสลามมาก่อนเลย จนกระทั่งได้พบกับแฟนตั้งแต่สมัยที่เรียนมัธยมต้นด้วยกัน พอจบ ม.3 ตนเองก็ไปเรียนต่อ ปวช. ส่วนแฟนเรา พ่อแม่เขาให้ไปเรียนต่อทางด้านศาสนา ระหว่างนั้นเราก็ยังคบกันอยู่ พ่อแม่แฟนเขาก็จะให้เราเลิกคบกันนะ แต่เราสองคนไม่ยอมในที่สุดก็ได้ขึ้นกะหุ (แต่งงาน) กัน แต่ในระหว่างที่คบกันอยู่นั้นก็เริ่มสนใจวิถีชีวิต

แบบมุสลิมเรียนรู้จากเพื่อนมุสลิมที่เป็นผู้หญิงบ้าง เพื่อนเราเองก็บอกว่าถ้าชอบพอกับคนที่นับถือศาสนาอิสลามและคิดว่าจะแต่งงานด้วยตนเองต้องเข้ารับศาสนาอิสลามก่อน บางครั้งก็เรียนรู้จากแฟนเราเองหรือสอบถามจากบุคคลที่คุ้นเคยกันบ้าง”

ผู้วิจัย : ซัลมาเริ่มเรียนรู้วิถีชีวิตของมุสลิมอย่างไร

ซัลมา : ก็อย่างที่บอกค่ะ เรียนรู้จากเพื่อนและก็จากแฟน เรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงมุสลิมต้องเรียนรู้ส่วนมากก็จะถามจากเพื่อนๆ ส่วนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักการต่างๆ ของศาสนาอิสลามส่วนใหญ่แล้วแฟนก็จะเป็นคนคอยบอกบางครั้งก็มีคนใกล้ชิดในบ้านคอยบอกคอยเตือนเสมอ อาจจะเพราะว่าเรายัง อายุน้อย

ผู้วิจัย : นอกจากเรียนรู้จากคนใกล้ชิดแล้วเรียนรู้ด้วยวิธีการอื่นอีกอย่างไร

ซัลมา : ก็มีค่ะเช่นเรื่อง ละหมาด แฟนก็ซื้อซีดีสอนการละหมาดมาให้ดู ทำทางก็พอทำตามได้ค่ะ แต่คำอ่านหรือบทอ่าน ในขณะที่ละหมาด นี่แรกๆที่ฟังไม่รู้เรื่อง เลยฟังไม่ออก ต้องให้แฟนเขียนคำอ่านทับศัพท์เป็นภาษาไทยแล้วก็หัดท่องจำและค่อยๆ ฟีกออกเสียงให้ถูกต้อง ในเรื่องของการแต่งกายก็จะเรียนรู้และสอบถามเอาจากเพื่อนๆที่เป็นมุสลิมของตนเอง

ผู้วิจัย : เคยไปเรียนรู้หลักการศาสนาอิสลามจากสถาบันที่มีการสอนบ้างหรือไม่

ซัลมา : เคยค่ะ เคยไปฟังบรรยายที่สันติชน แฟนพาไป ไปได้ 2 ถึง 3 ครั้ง เนื่องจากอยู่ไกลบ้าน ไปฟังก็ดีค่ะอาจารย์สอนเข้าใจและก็ได้รู้จักเพื่อนมุสลิมได้ แลกเปลี่ยนทัศนระหว่งกัน คุยระหว่างมุสลิมด้วยกันก็เข้าใจกันดีค่ะ

ผู้วิจัย : นอกจากเรียนรู้ด้านหลักการศาสนาแล้ว ซัลมาเรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไร

ซัลมา : ถ้าเรื่องการแต่งกายก็สังเกตดูว่าปกติเขาแต่งกายกันแบบไหน เวลาอยู่บ้านเวลาออกนอกบ้านควรแต่งอย่างไร ส่วนอาหารการกินก็เลือกร้านที่มุสลิมขายเท่านั้น เพราะถึงแม้ว่าเนื้อสัตว์ที่ไม่ใช่หมู เช่น ไก่หรือเนื้อวัว ถ้าไม่ได้เชือดโดยมุสลิมก็ทานไม่ได้

มุฮัลล์ฟตระหนักถึงความเป็นมุสลิม จากการที่ได้ตัดสินใจที่จะคบกับมุสลิมและคาดหวังที่จะแต่งงานกัน มุฮัลล์ฟเรียนรู้ความเป็นมุสลิมจากสามิตนเอง จากคนในครอบครัวและจากเพื่อนใกล้ชิดที่เป็นมุสลิม ไปเรียนรู้จากสถาบันที่มีการสอนศาสนาอิสลามบ้างตามโอกาส มุฮัลล์ฟเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยการสังเกต และการสอบถามจากบุคคลใกล้ชิด เพื่อนมุฮัลล์ฟที่เป็นมุสลิมจะเป็นผู้ให้ความรู้แก่มุฮัลล์ฟในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่มุสลิมเพศหญิงควรประพฤติปฏิบัติ หรือควรจะละเว้น นอกจากนี้มุฮัลล์ฟมีความระวังในเรื่องอาหารการกินมากขึ้น ผู้วิจัยสังเกตพบว่าในครอบครัวของมุฮัลล์ฟ มีมูมที่เก็บพรม ผ้าโสร่งและชุดสำหรับผู้หญิง (ชุดตะละกง) ที่ใช้ปฏิบัติการณ์มาช แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์วิถีชีวิตความเป็นครอบครัวมุสลิมของมุฮัลล์ฟ

ฮาดี (สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2553) เป็นอีกผู้หนึ่งที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ณ มัสยิดคีนุอ์อิสลาม ตำบลสิงโตทอง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นชุมชนมุสลิมที่มีมัสยิดแห่งนี้เป็นสถานที่อบรมให้ความรู้ด้านศาสนาแก่พี่น้องมุสลิมในชุมชน และมีการเปิดอบรมให้กับมุฮัลล์ฟ ฮาดีให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า “สิ่งที่จะสังเกตได้ว่าใครคือมุสลิม ก็ดูจากการแต่งกาย คนในชุมชนนี้แต่งกายคล้ายคลึงกันหมด เช่นผู้ชายนุ่งผ้าโสร่งแบบมุสลิมอยู่บ้าน ตนเองมีความคุ้นเคยกับวิถีชีวิตแบบมุสลิม เนื่องจากพี่ชาย 4 คนก็แต่งงานกับมุสลิม แต่ตนเองไม่คิดมาก่อนว่าจะต้องเป็นมุสลิมเหมือนกับพี่ชาย จนกระทั่งได้มาพบกับแฟนเนื่องจากทำงานที่เดียวกันแรกๆ ก็ไม่ได้คิดอะไร เริ่มจากการเป็นเพื่อนงานคบกันนานวันขึ้นความรู้สึกที่เป็นเพื่อนกันก็เริ่มเปลี่ยนไป ตอนแรกก็ไม่ทราบหรือกว่าเขาเป็นมุสลิม มาทราบก็ตอนที่เราไปบอกเขาว่าเราชอบเขาอยากคบจริงจังด้วย เขาก็บอกว่าเขาเป็นมุสลิมนะ ไม่กลัวหรือถ้าจะมาเข้าอิสลาม”

ผู้วิจัย : เมื่อทราบว่าผู้หญิงคนที่เราชอบนับถือศาสนาอิสลาม รู้สึกอย่างไรครับ

ฮาดี : ที่แรกก็ยังไม่คิดอะไรครับ รู้สึกเฉยๆ เพราะตนเองก็มีพี่ชาย 4 คนที่เข้ารับอิสลามไปแล้ว คิดแค่ว่าคงไม่ใช่เรื่องยากถ้าตนเองจะมาเข้ารับอิสลามอีกคน

ผู้วิจัย : เมื่อเข้ารับศาสนาอิสลามแล้ว เรียนรู้หลักการของศาสนาอิสลามและอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไร

ฮาดี : หลังจากที่ได้ตัดสินใจว่าจะแต่งงานกับมุสลิมแล้วก็ไปพบพ่อของแฟนก่อน พ่อเขาก็ไม่ได้ห้ามอะไร แต่ให้เราไปเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามก่อนให้มันใจก่อนว่าจะป็นมุสลิมได้ สามารถใช้ชีวิตแบบมุสลิมได้ ในช่วงแรกๆก็ได้พี่ชายของ

ตนเองเป็นคนแนะนำให้มาเรียนแบบตัวต่อตัวกับครูสอนศาสนาที่มัซยิดนี้ ครูเขาก็สอนในเรื่องหลักความศรัทธา หลักการปฏิบัติ และก็เรื่องทั่วไป ใช้เวลาเรียนกับครูอยู่ระยะหนึ่งจนพอเขาเห็นแล้วว่าเรามีความเข้าใจในศาสนาอิสลามมากขึ้น และน่าจะเป็นมุสลิมได้

ผู้วิจัย : นอกจากเรียนจากครูสอนศาสนาและคนใกล้ชิดแล้ว เรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยวิธีอื่นๆ อย่างไร

ฮาดี : ก็ซื้อหนังสือเกี่ยวกับอิสลามมาอ่าน บางครั้งครูสอนศาสนาที่เอามาให้ยืมอ่านบ้าง หนังสือบางเล่มมีทั้งภาษาไทยและภาษาอาหรับพร้อมความหมาย ภาษาอาหรับก็อ่านออก ใช้วิธีอ่านความหมายภาษาไทย

ผู้วิจัย : เรื่องการแต่งกายหรืออาหารเรียนรู้ได้อย่างไร

ฮาดี : ก็สังเกตดูจากมุสลิมในชุมชนและที่รู้จักทั่วๆ ไปว่าผู้ชาย ผู้หญิงเขาแต่งตัวกันอย่างไรการแต่งกายเรียนรู้ไม่ยากหรอกครับ เรื่องการปฏิบัติเรียนรู้ยากกว่า ผมไม่เคยนั่ง โสร่งมาก่อน พอหนึ่งครั้งแรกรู้สึกตัวเองแปลกๆ ไป ผู้ชายมุสลิมถ้าไม่สวมหมวกไม่นั่ง โสร่งให้เห็น ผมว่าถ้าไม่รู้จักกันมาก่อนก็คงบอกไม่ได้ครับว่าใครเป็นพุทธใครเป็นมุสลิม ส่วนผู้หญิงถ้าเห็นมีผ้าคลุมผมมาบอกได้ทันทีเลยว่าเป็นมุสลิมแน่นอน เพราะการคลุมผมของผู้หญิงมุสลิมเป็นวัฒนธรรมเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนใคร ส่วนอาหารก็สังเกตไม่ยากกว่าร้าน ไหนทานได้ไม่ได้ร้านที่เป็นมุสลิมส่วนใหญ่จะสัญลักษณ์คำว่า ฮาลาล ให้เห็นชัด หรือไม่มีคำภาษาอาหรับแสดงไว้ให้เห็น ถ้าคนขายเป็นผู้หญิงส่วนมากก็จะคลุมฮิญาบ

ผู้วิจัย : ชุมชนมีส่วนช่วยในการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมหรือไม่อย่างไร

ฮาดี : หลังจากที่เราสองคนได้นิกะหฺ โขศคืออย่างหนึ่งคือบ้านเราอยู่ใกล้มัซยิด ผมเลยได้ซึมซับวิถีชีวิตแบบมุสลิมจากผู้คนในชุมชน สิ่งที่สงสัยก็สอบถามจากครูสอนศาสนาบ้าง ในเรื่องทั่วๆ ไปก็สอบถามจากคนใกล้ชิดและจากภรรยา

ผู้วิจัย : พี่ชายทั้งสองคนของฮาดีมีบทบาทต่อการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม อย่างไร

ฮาดี : มีครับ พี่ผมคนนึงพอรู้ว่าผมมีแฟนเป็นมุสลิม ก็บอกผมว่าอิสลามดีแบบนี้แบบนี้ดีแล้วที่จะมารับอิสลามด้วยกัน อ้อพี่ชายผมคนนี้ไปประกอบพิธีฮัจญ์มาแล้ว พี่ผมบอกว่าที่จริงแล้วอิสลามอยู่อย่างสันติสงบ มีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจที่ชัดเจนคืออัลลอฮฺ (ซบ.) วิถีชีวิตก็ปฏิบัติตามแนวทางที่บัญญัติปฏิบัติเป็นแบบอย่างไว้ให้ พี่ผม

บอกว่าความเป็นมุสลิม ต่างจากพุทธก็เรื่องพิธีกรรมและความเชื่อ ความนับถือที่แตกต่างกัน แต่ในความเป็นคนดีมีศีลธรรมตามหลักศาสนาไม่แตกต่างกันหรือเป็นเรื่องที่ดีสำหรับผมอย่างหนึ่งที่มีพี่ชายมาเข้ารับอิสลามก่อน ทำให้รู้สึกว่ามีคนที่เข้าใจในความรู้สึกของคนที่เปลี่ยนจากพุทธมาเข้ารับอิสลาม เรื่องของอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมถ้าเป็นเรื่องทั่วไปในชีวิตประจำวัน นอกจากการแต่งกายแล้วก็ เป็นเรื่องอาหารการกิน เช่นเรื่องคัมเหล่า แต่ก่อนเรียกว่าผมก็คัมทุกโอกาสนะ แต่พอมาเข้ารับอิสลามเหล่าเป็นเรื่องแรกเลยที่ผมเรียนรู้ว่าต้องเลิก ตอนนั้นก็เลิกเหล่าได้แล้ว แต่ตอนเป็นพุทธต่างๆที่รู้ว่าผิดศีล แต่ก็เลิกไม่ได้แปลกติ นอกจากไม่คัมเหล่าแล้วอาหารทุกอย่างที่ไม่ใช่มุสลิมทำหรือไม่ใช่ร้านมุสลิมก็ทานไม่ได้ ส่วนเรื่องต่างๆ ไปเช่น การทักทาย การปฏิบัติละหมาด การถือศีลอด พี่ผมก็เป็นคนแนะนำ

มุฮัลลัฟให้ความสนใจในศาสนาอิสลามและมีความมั่นใจว่าตนเองต้องการแต่งงานใช้ชีวิตคู่กับผู้หญิงที่เป็นมุสลิมจึงเริ่มเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามจากคนใกล้ชิด และไปเรียนกับครูสอนศาสนาอิสลาม เรียนจากการอ่านหนังสือ และสอบถามสิ่งที่สงสัยจากคนใกล้ชิด รวมถึงการสังเกตพฤติกรรมความเป็นอยู่ การแต่งกายของชาวมุสลิมในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ เรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยตนเองจากคนใกล้ชิดซึ่งเป็นมุฮัลลัฟเหมือนกัน ทำให้เข้าใจความรู้สึกของตนเองที่เปลี่ยนศาสนา โดยมุฮัลลัฟเรียนรู้หลักศรัทธา หลักปฏิบัติจากครูสอนศาสนา และเรียนรู้วิถีชีวิตแบบมุสลิมรวมถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจากคนใกล้ชิด มุฮัลลัฟเรียนรู้เรื่องการกิน การคัมที่เป็นข้อห้ามของศาสนาอิสลามที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

อาลี (สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2553) เป็นผู้ที่สื่อสารให้เห็นอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของเขาอย่างชัดเจนด้วยการนุ่งโสร่งและสวมหมวกกะปิเยาะห์สีขาว อาลีเป็นคนในชุมชนเดียวกับฮาดีเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ตนเองรู้จักกับแฟนก็เพราะว่าแฟนเป็นแม่ค้าขายอาหารตามสั่ง แฟนทำอร่อยมากินเป็นประจำทั้งมือกลางวัน และมือเย็นถ้าแฟนยังไม่เก็บร้าน โดยส่วนตัวชอบวิถีชีวิตแบบมุสลิม แต่ไม่เคยคิดว่าจะต้องมาเป็นมุสลิม จนกระทั่งวันหนึ่งจากการที่เราเป็นลูกค้าประจำ จนคุ้นเคยกัน แฟนผมทักว่า มาทุกวันแบบนี้เลิกกินหมูเลยดีกว่ามาเป็นมุสลิมเลยดีมั้ย จากวันนั้นผมจึงเริ่มสนใจเกี่ยวกับคน

มุสลิมและชนบชรรณนิยมมุสลิมมากขึ้น เคยถามแฟนว่ายังไม่เข้าอิสลามสามารถแต่งงานกับอิสลามได้มั๊ย แฟนผมบอกว่าไม่ได้ต้องรับอิสลามก่อน ตอนนั้นผมเริ่มชอบเขาแล้วเขาก็คงจะพอรู้ตัวบ้าง”

ผู้วิจัย : คุณเริ่มเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไร

อาลี : ส่วนใหญ่ก็จะหาหนังสือมาอ่านเองนะ อ่านก็ไม่ค่อยเข้าใจหรอก แต่ดีที่มีเพื่อนเป็นมุสลิมอยู่บ้างก็ถามเอาจากเขา และเล่าให้เพื่อนฟังว่าตนเองชอบผู้หญิงมุสลิม เพื่อนก็บอกว่าถ้าอยากแต่งงานกับคนมุสลิมเราต้องเข้ารับศาสนาอิสลามก่อน ก็เลยถามเพื่อนว่ามีที่ไหนเปิดสอนบ้างและจะเป็นมุสลิมต้องทำอะไร เพื่อนเลยถามว่าแน่ใจหรือว่าอยากเป็นมุสลิม ผมบอกว่าแน่ใจ เพื่อนผมจึงพาไปเข้ารับอิสลามกับครูสอนศาสนาคนหนึ่ง โดยการตัดสินใจครั้งนี้พ่อแม่มกัไม่ว่าอะไร เพียงแต่แม่ผมพูดว่ามาเผาผีแม่ไม่ได้ แต่อย่าลืมที่จะมาเยี่ยมศพแม่ละ ตอนที่ผมเข้ารับอิสลามนี้แฟนผมก็ยังไม่ทราบครับ จนวันหนึ่งผมนั่งส่องใส่หมวกสีขาวมาสั่งอาหารทานนั่นแหละแฟนถึงรู้ว่าผมเข้ารับอิสลามแล้ว เราก็คุยกันมากขึ้นเขาก็แนะนำว่าเป็นอิสลามต้องทำแบบนี้ แบบนี้ อะไรทำได้ ทำไม่ได้ อะไรกินได้กินไม่ได้ แต่เขาคงยังไม่รู้ตัวมั้งว่าเราอยากแต่งงานกับเขา

ผู้วิจัย : ทำอย่างไรให้แฟนทราบครับ

อาลี : เราคบกัน ในฐานะที่ผมเป็นมุอ์ลัฟอยู่ระยะหนึ่ง ผมก็ตัดสินใจบอกว่าชอบเขา ผมบอกว่าผมเป็นมุสลิมแล้วแต่งงานกันได้แล้วจริงมั๊ย ดูเหมือนเขาจะตกใจเล็กน้อยที่ผมถาม และคงคาดไม่ถึงว่าผมจะเข้ารับอิสลาม

ผู้วิจัย : หลังจากนี้กะหุ กันแล้วเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไร

อาลี : ผมพยายามเรียนรู้ด้วยตนเองสงสัยอะไรก็ถามครูสอนศาสนาคนที่สอนผม แต่เนื่องจากพ่อของแฟนผมเสียชีวิตไปนานแล้ว แฟนผมอยู่กับแม่และพี่ๆ น้องๆ แม่แฟนผมก็แนะนำผมบ้างตามโอกาส แม่บอกว่ามุสลิมผู้ชายต้องเป็นผู้นำครอบครัวที่ดีเหมือนกับที่ครูสอนศาสนาบอกผม มีเวลาว่างผมก็จะไปเรียนกับครูสอนศาสนาที่มีสติ

ผู้วิจัย : การเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมมีความจำเป็นอย่างไร

อาลี : การเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมคิดว่าสำคัญอย่างมากเพื่อที่เราจะได้รู้ตัว เราอยู่ตลอดเวลาว่าเราเป็นมุสลิม เราแตกต่างจากคนอื่นอย่างไร มุสลิมควรแสดงให้ผู้อื่นได้ทราบว่าตนเองเป็นมุสลิมเพื่อที่จะได้มีความเข้าใจและปฏิบัติต่อกันอย่างถูกต้อง ทุกวันนี้เด็กๆ รุ่นหลังๆ ในชุมชนไม่รู้หรือกว่าผม เป็นมูอัลลัฟ เรียกผมว่า บังลีบัง บังอาลีบัง เพราะผมอยู่ในชุมชนนี้มา 4 ปี แล้วรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนไปแล้วเวลามีงานบุญ งานสุเหร่า ผมไปร่วมทุกงาน

มูอัลลัฟให้ความสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยตนเองเนื่องจากมีความชอบเป็นการส่วนตัวในวิถีชีวิตของมุสลิมแต่ไม่เคยคิดว่าตนเองจะต้องมาเข้ารับศาสนาอิสลาม จึงไปเรียนรู้ด้วยตนเองและสอบถามจากคนรู้จักที่เป็นมุสลิมหลังจากนั้นจึงตัดสินใจที่จะเข้ารับศาสนาอิสลามเพื่อที่จะได้มีโอกาสแต่งงานกับผู้หญิงมุสลิม มูอัลลัฟมีความตั้งใจที่จะเรียนรู้เพื่อให้เกิดความศรัทธาและจะได้ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม มูอัลลัฟแสดงให้ผู้อื่นทราบว่าตนเป็นมุสลิมด้วยการแต่งกาย และเรียนรู้หลักความศรัทธาและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจจากครูสอนศาสนาที่มัสยิดในชุมชนที่มูอัลลัฟอาศัยอยู่ มูอัลลัฟมีความตระหนักในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม มีความคุ้นเคยกับผู้คนในชุมชนและรู้สึกถึงความเป็นสมาชิกมุสลิมคนหนึ่ง ในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่

มุซา (สัมภาษณ์ 3 พฤษภาคม 2553) เป็นมูอัลลัฟคนหนึ่ง ที่ตระหนักถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม โดยเรียนรู้จากการสอบถาม การสังเกตและปฏิบัติตาม สภาพแวดล้อมทั่วไปในบ้านพักอาศัยของมุซาเหมือนๆ กับครอบครัวมุสลิมทั่วไป ที่มีสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ของชาวมุสลิม เช่น ปฏิทินอิสลาม และภาพประดับฝาผนัง

ผู้วิจัย : เมื่อต้องเข้ารับศาสนาอิสลามรู้สึกอย่างไรบ้าง

มุซา : ก็รู้สึกว่าคุณต้องเปลี่ยนทุกอย่างที่เป็นเรื่องความเชื่อความศรัทธาเดิมที่นับถืออยู่ เปลี่ยนการใช้ชีวิตประจำวัน เปลี่ยนเรื่องการกินอาหาร

ผู้วิจัย : เรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไร

มุซา : เรียนด้วยตนเองเป็นหลักยอมรับว่าเป็นเรื่องยากสำหรับผม ผมไม่ชอบอ่านหนังสือ แต่ก็เคยอ่านบ้าง ก่อนที่จะแต่งงานก็ไปเรียนกับอิหม่ามที่มีสติ หลังจากแต่งงานก็ไม่ค่อยได้เรียน ทุกวันนี้ก็หัดละหมาดอยู่ รู้ว่าการละหมาดเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมุสลิมทุกคนไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง ผมก็พยายามอยู่ มีเวลาว่างผมก็ศึกษาเอาจากซีดีสอนละหมาด ตอนเรียนกับอิหม่ามก็รู้ว่ามุสลิมต้องศรัทธาในอัลลอฮฺ(ซบ.)นอกจากนั้นน้องชายแฟนก็จะเป็นผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติศาสนกิจ บทอ่าน ในละหมาดก็หัดท่องจำเอาเท่าที่จำเป็นที่จะต้องใช้ในการละหมาด เรื่องทั่วไปอื่นๆ สังเกตจากมุสลิมคนอื่นว่าเขาทำกันอย่างไรก็ทำตามเขา ก็ค่อยๆ เรียนรู้ สงสัยอะไรก็ถามจากคนใกล้ชิดและมุสลิมคนอื่นๆ ที่เรารู้จัก

ผู้วิจัย : การเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมมีความสำคัญอย่างไร

มุซา : สำคัญนะเพราะเป็นการบอกให้คนอื่นรับรู้ว่าเป็นใคร และเราก็จะรู้ตัวเองว่าเราแตกต่างจากคนอื่นอย่างไร คนอื่นมองเราอย่างไร เพราะวิถีชีวิตของมุสลิมจะมีความชัดเจนและแตกต่างจากคนต่างศาสนา เช่นเรื่องพิธีกรรม เรื่องอาหารการกินรวมถึงเรื่องการปฏิบัติตนตามหลักของศาสนา

พฤติกรรมการเรียนรู้ของมุฮัลล์ฟเรียนรู้จากคนสนิทและคนที่ตนเองไว้วางใจในครอบครัว เริ่มเปลี่ยนแปลงตนเองหลังจากที่รู้จักกับมุสลิมและต้องการที่จะแต่งงานกัน มุฮัลล์ฟเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม ความเคร่งครัดในศาสนาจากบุคคลครอบครัว เรียนรู้จากผู้นำศาสนาในชุมชน มุฮัลล์ฟเรียนรู้การปฏิบัติศาสนกิจด้วยตนเอง โดยการท่องจำบทคัมภีร์อัล-กุรอานที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติตนมาซ โดยการท่องจำและฝึกหัดออกสำเนียงให้ถูกต้องด้วยความตระหนักว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติ เมื่อมีข้อสงสัยใดๆ ก็จะสอบถามจากบุคคลใกล้ชิดในครอบครัวหรือเรียนรู้จากสื่อซีดีสอนการปฏิบัติศาสนกิจ เรียนรู้วิถีชีวิตของมุสลิมด้วยการสังเกตและการสอบถามในสิ่งที่ตนเองสงสัยรวมทั้งการศึกษาเรียนรู้จากหนังสือที่เกี่ยวข้องกับหลักการศรัทธาและหลักการปฏิบัติตามแนวทางของศาสนาอิสลาม มุฮัลล์ฟตระหนักถึงความแตกต่างของวิถีชีวิตของมุสลิมกับผู้นับถือศาสนาที่แตกต่างจากตนเอง

ฮับเซาะห์ (สัมภาษณ์ 13 พฤษภาคม 2553) ซึ่งมีอาชีพรับจ้างตัดเสื้อผ้าสตรี เป็นผู้หนึ่งที่แต่งกายอยู่บ้านแบบมุสลิมเพศหญิงทั่วไปคือคลุมฮิญาบและนุ่งผ้าปาเต๊ะ ฮับเซาะห์ กล่าวแก่ผู้วิจัยว่า “เวลาอยู่ในบ้านหรือออกไปที่ไหนก็จะคลุมฮิญาบเสมอเพื่อจะได้ให้ผู้อื่นรู้ว่าเราเป็นมุสลิม คนในชุมชนที่อาศัยอยู่ส่วนมากก็จะรู้แล้วว่าเราเป็นมุสลิมเพราะตอนที่ทำพิธีนิกะหฺ ครอบครัวแฟนก็เชิญญาติพี่น้องและคนรู้จักคุ้นเคยในชุมชนมาร่วมงาน รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของคนในชุมชนไปแล้ว เวลาพบเจอคนที่เรารู้จักไม่ว่าจะมีอายุมากกว่าหรือน้อยกว่าเราถ้าเรารู้แล้วอายุไม่น่าจะห่างกันมากนัก เราก็จะเรียกผู้ชายว่า “บ่ง” ผู้หญิงว่า “นิ” เป็นการให้เกียรติกัน อีกอย่างเรามีอาชีพตัดเสื้อผ้าจึงทำให้คุ้นเคยกับมุสลิมผู้หญิงด้วยกันที่อยู่ในชุมชนนี้ คนในชุมชนพบเจอกันก็กล่าวสวัสดีให้แก่กัน”

ผู้วิจัย : ฮับเซาะห์เรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมุสลิมอย่างไร

ฮับเซาะห์ : ทุกเรื่องเกี่ยวกับการศรัทธาและการปฏิบัติตัว แฟนเป็นคนสอน บางครั้งก็คุยกับลูกค้าที่มาตัดเสื้อบ้าง เคยไปฟังการเรียนการสอนที่มัสยิดบ้าง ถามจากแม่และพี่สาวของแฟนบ้าง ทุกคนที่ใกล้ชิดคุ้นเคยถามหมด...(จำ)... เราเป็นมุสลิมก็ต้องค่อยๆศึกษาไปเหมือนเด็กที่เริ่มเรียนหนังสือ

ผู้วิจัย : อุดลक्षणความเป็นผู้หญิงมุสลิมมีความสำคัญอย่างไร และนอกจากสอบถามจากคนใกล้ชิดแล้ว เรียนรู้อุดลक्षणความเป็นมุสลิมด้วยวิธีอื่นๆอย่างไร

ฮับเซาะห์ : สำคัญนะ สำหรับผู้หญิงเพราะแค่การแต่งกายมีผ้าฮิญาบคลุมก็บอกให้คนอื่นรู้ได้ทันทีว่าเราเป็นมุสลิมไม่ต้องบอกต้องพูดว่าเราเป็นใคร ทำให้เกิดความเข้าใจในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ช่วยให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่มุสลิมรู้ว่าเราเป็นมุสลิม รู้ว่าเราแตกต่างจากพวกเขาอย่างไร ทำให้ผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมเข้าใจได้ว่าถ้ามีสิ่งที่จะต้องปฏิบัติต่อกันนั้นมีขอบเขตอย่างไร ส่วนเรื่องต่างๆไปที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมุสลิมก็ใช้ การสังเกต การซักถาม จากมุสลิมด้วยกัน เรื่องอื่นที่ เกี่ยวข้องกับหลักการของศาสนาที่จะถามจากแฟนและแม่ของแฟนเป็นหลัก พอมีเวลว่างก็หา หนังสือมาอ่านมา ศึกษาเองบ้าง หาซื้อแผ่นซีดีมาเปิดฟังเปิดดูบ้าง ทั้งหัดอ่าน หัดออกเสียงคำ ภาษาอาหรับตามสื่อ การเปิดรับจากสื่อสำเร็จรูปก็ดีนะ ฟังแล้วฟังอีกดู แล้วคู่มือก็ได้หลายรอบ

มูอัลลัฟเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยตนเองจากการสอบถามพูดคุยกับคนใกล้ชิด โดยเฉพาะสามีของตนเอง จากคนในครอบครัว และจากคนที่รู้จัก เรียนรู้ด้วยการซักถามและการสังเกต พฤติกรรมการปฏิบัติตนของบุคคลในครอบครัว และจากมุสลิมในชุมชน มูอัลลัฟมีความตระหนักถึงความเป็นมุสลิมของตนเองด้วยการแต่งกายแบบมุสลิมมีผ้าคลุมฮิญาบ มูอัลลัฟมีบ้านพักอยู่ใกล้มัสยิด ประชาชนส่วนใหญ่เป็นมุสลิม จึงเรียนรู้จากการสังเกตและการสอบถามพูดคุยกันของคนในครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้มูอัลลัฟใช้วิธีการเรียนรู้เมื่อมีเวลาว่างโดยเรียนรู้จากสื่อซีดี วีซีดี และการอ่านหนังสือ ในบ้านของมูอัลลัฟมีสิ่งๆ ที่ผู้วิจัยสังเกตได้ถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมเช่นเดียวกับบ้านพี่น้องมุสลิมทุกๆ ไป คือมีปฏิทินอิสลาม มีรูปภาพมัสยิดที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย มีมุมในบ้านสำหรับการปฏิบัติกรณมาซ นอกจากนี้ในขณะที่คุยกันมูอัลลัฟก็เปล่งเสียงคำอุทานเมื่อตกใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นนามของ พระเจ้าคือ คำว่า “อัลลอฮฺ” อย่างชัดเจน

ชอและห์ (สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2552) เป็นผู้ที่ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า “ครั้งแรกที่ได้รู้จักกับแฟนก็ทราบว่าเขาเป็นมุสลิมเพราะเขาคลุมฮิญาบ ก็ยังไม่ได้สนใจเขามากนักก็คิดจิบสนุกๆ และตนเองก็ไม่เคยสนใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตของมุสลิมมาก่อน แต่เนื่องจากเราเรียนมหาวิทยาลัยเดียวกันแต่ต่างคณะกัน มีโอกาสได้ทำกิจกรรมของมหาวิทยาลัยด้วยกัน จากนั้นก็ได้พูดคุยทักทายกันมากขึ้นประทับใจในความเรียบร้อยของเขา ทำให้เราเริ่มหันมาสนใจเค้ามากขึ้น ระหว่างนั้นก็ติดต่อกันเรื่อยมา หลังจากเรียนจบด้วยกันทั้งสองคนเราก็ยังคบกันอยู่ ระหว่างที่คบกันในช่วงที่เรียนมหาวิทยาลัยผมก็เริ่มศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและวิถีชีวิตของมุสลิมมากขึ้น ผมเคยไปสมัครเรียนที่สันติชนแฟนผมพาไป ทั้งผมและแฟนผมต่างก็เป็นเด็กต่างจังหวัดที่เข้ามาเรียนในกรุงเทพฯ หลังจากแต่งงานกันพ่อของแฟนผมก็แบ่งที่ดินให้ปลูกบ้านแยกมาอยู่ต่างหาก ในบริเวณที่ไม่ไกลจากบ้านของพ่อแม่มากนัก ไปมาหาสู่กันสะดวก”

ผู้วิจัย : หลังจากแต่งงานแล้วชอและห์เรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมุสลิมอย่างไร

ชอและห์ : แฟนผมเป็นคนแนะนำในเรื่องต่างๆ และเนื่องจากเป็นครอบครัวที่เคร่ง

มากกว่าที่พ่อแม่ของแฟนจะยอมให้เราแต่งงานกันเราก็บันอยู่หลายปี

จนกระทั่งพ่อของแฟนมองเห็นแล้วว่ายังยักสาวเขาต้องเลือกผมแน่ๆ

ระหว่างที่คบกันเวลาได้พบมีโอกาสคุยกับพ่อของแฟน พ่อเขาก็จะถาม

เสมอว่าต้องเป็นมุสลิมนะ จะทำได้หรือ แน่ใจหรือว่าจะมีแฟนเป็นมุสลิม

ผู้วิจัย : แล้วพ่อของแฟนเราเขาให้เราทำอะไรต่อไป

ขอและห์ : บอกให้เราลองไปศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับมุสลิมให้มั่นใจก่อนที่จะตัดสินใจเพราะ เป็นเรื่องสำคัญสำหรับผู้ที่จะต้องงานกับมุสลิมต้องมาเข้านับถือ ศาสนา อิสลามและปฏิบัติตามคนเข้ารับมุสลิมก่อน

ผู้วิจัย : ขอและห์มั่นใจได้อย่างไรว่าจะเป็นมุสลิมได้

ขอและห์ : มั่นใจครับศาสนาผมเป็นคนที่ตั้งใจจะทำอะไรแล้วทำจริง ผมรักแฟนผมผมก็ต้อง รักในสิ่งที่แฟนผมเป็น แฟนผมนับถือศาสนาอิสลาม ผมก็ต้อง รักและศรัทธาในอิสลาม เนื่องจากเราปลูกบ้านแยกมาต่างหาก คนที่จะ ช่วยให้เราเรียนรู้ได้เร็วขึ้นก็คือแฟนผมเอง และตอนนี้ผมมีลูกแล้วยิ่งทำให้ผมสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับมุสลิมมากขึ้นเพื่อเป็นผู้นำครอบครัวที่ดีได้ ผมอยากให้ลูกของผมเมื่อ โตขึ้นเป็นมุสลิมที่ดี

ผู้วิจัย : การเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมมีความสำคัญอย่างไร

ขอและห์ : ผมบอกได้เลยว่าเมื่อเราเกิดความรู้สึกศรัทธาอย่างแท้จริงในตัวเอง สิ่งที่เป็นอัตลักษณ์จะแสดงออกมาให้เห็น ได้เอง เพียงเราเข้าใจในหลักความศรัทธาและเข้าใจ ในหลักปฏิบัติต่างๆ ตามที่ศาสนากำหนดไว้ อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมเป็นสิ่งที่แสดงออกมาให้เห็นเด่นชัดเมื่อมุสลิมต้องการบอกให้ผู้อื่นรู้ว่าเราแตกต่างกัน เวลาผมเข้าไปในสังคมที่ผู้คนรู้จักผมและรู้ว่าผมนับถือศาสนาอิสลามแล้ว ผมก็ปฏิบัติตัวตามปกติ แต่ถ้าผมเข้าไปในสถานการณ์ที่ไม่มีใครรู้จักผม และมีเรื่องที่ผมคิดว่าขัดกับหลักการของศาสนาอิสลาม หรือเป็นสิ่งที่มุสลิมหรือผู้นับถือศาสนาอิสลามทำไม่ได้ ผมก็จะบอกกล่าวให้รู้ว่าผมเป็นมุสลิม คนที่เราต้องติดต่อสัมพันธ์ด้วย ก็จะปฏิบัติกับเราในฐานะที่เราเป็นมุสลิม เช่น เรื่องอาหาร หรือ กิจกรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่างๆ ที่เราสามารถร่วมได้หรือร่วมไม่ได้

มาริยะห์ (สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2552) เป็นมุสลิมอีกคนหนึ่งที่ไม่เคยสนใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามหรือคนมุสลิมมาก่อนเช่นเดียวกับขอและห์ มาริยะห์รู้จักกับแฟนโดยการแนะนำจากเพื่อน ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ตอนแรกก็ไม่ได้คิดอะไรกับเขาเพราะรู้ว่าเค้าเป็นมุสลิม เราคงไปกันไม่ได้หรอก อีกอย่างเราก็มีแฟนอยู่แล้ว แต่บังเอิญมีเหตุจำเป็นทำให้เราต้องเลิกกัน ระหว่างนั้นเราก็มีบัง

(หมายถึงแฟนที่เป็นมุสลิม) นี่แหละเป็นเพื่อนคุยด้วย พอคุยกันนานวันขึ้นก็เริ่มมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน คุยกันได้ทุกเรื่องเริ่มรู้สึกชอบที่บังไม่ดูบูหรืและก็ไม่กินเหล้า ทำให้เราเริ่มสนใจในตัวบังเขามากขึ้น เราคบกันอย่างเปิดเผยพ่อแม่เราทั้งสองฝ่ายก็ทราบ จนวันหนึ่งเขาบอกเราว่าอยากขอแต่งงานด้วยจะ ว่าง”

ผู้วิจัย : ตอนที่บังบอกคุณว่าอยากแต่งงานด้วย คุณรู้สึกอย่างไรกับความ เป็นมุสลิม ของ เขา

มารียะห์ : ตอนนั้นเราเองก็มีใจกับเขาแล้ว เลยตอบเขากลับไปว่า ขอไปถามแม่ก่อน ว่ายอมให้ตนเองไปเป็นมุสลิมหรือเปล่า...(จำ ถ้าแม่ไม่ยอมเราก็จะเข้าอิสลาม เพราะชอบบังเขาเหมือนกัน)...

ผู้วิจัย : คุณเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมุสลิมอย่างไร

มารียะห์ : บังแล้วก็มีแม่ของบังเขาจะเป็นคนสอน ในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวกับการปฏิบัติ ตาม หลักการของศาสนาอิสลาม มะชอบฟังรายการวิทยุมุสลิมเรา อยู่บ้านก็ได้ฟังไปด้วยบางเรื่องก็ไม่เข้าใจ เพราะรายการวิทยุพูดคำเฉพาะที่เป็น คำภาษาอาหรับ ก็ถามจากมะว่าคำที่ได้ยินหมายถึงอะไร มะก็จะอธิบายตามที่ เขาเข้าใจ บางครั้งก็นึกอยากจะไปเรียนหลักการต่างๆ ที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม แต่ไม่มีสถานที่สอนที่ใกล้ๆ บ้าน หลักปฏิบัติเรื่องอื่นก็พอทำได้ แต่เรื่อง ละหมาดนี่สิ ต้องใช้วิธีการท่องจำและก็ฝึกออกเสียง ส่วนในเรื่องความศรัทธา ในพระเจ้านั้นบังเขาก็บอกว่า เรามีอัลลอฮ์ องค์เดียว เท่านั้น เวลาจะทำอะไรก็ ให้คิดเสมอว่าอัลลอฮ์รู้ อัลลอฮ์เห็น ในทุกการกระทำของเรา

ทั้งกรณีของ ซอและห์และมารียะห์ พบว่ามูอัลลัฟทั้งสองคนไม่เคยสนใจศาสนาอิสลามมา ก่อน และไม่เคยคิดที่จะเข้ารับศาสนาอิสลาม แต่หลังจากที่ได้รู้จักกับมุสลิมและได้ศึกษาอุปนิสัยใจคอ กันก็เกิดความประทับใจในความเป็นมุสลิม จึงเริ่มสนใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามและอัตลักษณ์ความ เป็นมุสลิมด้วยความเป็นเพื่อนและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันจากเพื่อนเป็นคนรัก มูอัลลัฟเรียนรู้ เรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับศาสนาอิสลามและความเป็นมุสลิมจากมุสลิมคนที่ตนเองต้องการแต่งงานด้วย และหลังจากแต่งงานกันแล้ว พ่อแม่ของฝ่ายมุสลิมจะเป็นผู้แนะนำในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องใน ชีวิตประจำวันของมุสลิม มูอัลลัฟได้รับแรงจูงใจในการเรียนรู้จากสามีหรือภรรยาของตนเองและจาก

พ่อแม่ของสามีหรือภรรยาตนเอง รวมถึงบุคคลในครอบครัวมุสลิมที่มัลลัฟอาศัยอยู่ด้วย บางครั้งมัลลัฟได้รับรู้เรื่องราวของมุสลิมจากสื่อวิทยุที่เปิดฟังในบ้าน มัลลัฟเรียนรู้อ่าน บทขอพรที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติตนมาซด้วยการท่องจำเป็นหลัก เนื่องจากมัลลัฟยังไม่สามารถอ่านตัวอักษรภาษาอาหรับได้ด้วยตนเอง มัลลัฟมีความตระหนักถึงความเป็นมุสลิมที่ต้องมีการปฏิบัติตนมาซ (ละหมาด) และตระหนักถึงความศรัทธาเชื่อมั่นในพระเจ้าองค์เดียว โดยให้ระลึกถึงตนเองอยู่เสมอว่าทุกการกระทำของตนเองพระเจ้ารู้ พระเจ้าเห็น

มัลลัฟ ข. ท่านหนึ่ง (ขอสงวนนาม สัมภาษณ์ 20 กันยายน 2552) เป็นผู้ที่ไม่เคยสนใจในศาสนาอิสลามมาก่อน ได้รู้จักกับแฟนด้วยการที่มาอาศัยอยู่กับญาติ ช่วยครอบครัวญาติทำนา และเลี้ยงสัตว์ ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ รู้จักกับแฟนก็เพราะว่าตนเองมาอาศัยอยู่ในชุมชนมุสลิม รู้ว่าครอบครัวเขาเป็นอิสลาม ทำนาเป็นอาชีพหลักเหมือนกัน ไม่เคยรู้จักคนอิสลามมาก่อนเลย รู้อย่างเดียวว่าอิสลามไม่กินหมู ตอนที่เจอกันครั้งแรกนั้นก็ยังไม่ได้อะไร แต่เขาชิ บอกเราว่ารู้สึกชอบเราตั้งแต่ครั้งแรกที่เจอกัน หลังจากที่แต่งงานพ่อแม่แฟนก็ปลุกบ้านให้อยู่ต่างหากในที่ดินของพ่อแม่แฟน ”

ผู้วิจัย : หลังจากที่รู้ว่ามุสลิมมาชอบเรารู้สึกอย่างไร

มัลลัฟ ข. : ก็เฉยๆ นะ ยัง ไม่คิดอะ ไรกับเขา คบกันได้ประมาณหนึ่งปีเขาก็มาบอกว่าชอบเราตั้งแต่ครั้งแรกที่เห็นเรา รู้ว่าเราเป็นพุทธก็ไม่ค่อยกลัวที่จะคุยด้วย เขาบอกว่ากลัวว่าถ้าคุยด้วยแล้วกลัวว่าเราจะไม่คุย เราสองคนคบกันอยู่ระยะหนึ่งความสัมพันธ์ก็กินเลย ถึงขั้นที่ต้องรับผิดชอบกัน ครอบครัวเขาเลยต้องยอมให้เราแต่งงานกัน แต่พ่อแม่เขาบอกว่าเราต้องมาเข้ารับอิสลามเราจะว่ายังไง เราจะไปว่าอะไรได้ละ จริงปะยังงัยก็ต้องว่าตามกัน พ่อแม่เราก็มามาจากต่างจังหวัดมารู้เรื่องที่เกิดขึ้น

ผู้วิจัย : เข้ารับอิสลามและเรียนรู้ชีวิตความเป็นอยู่แบบมุสลิมอย่างไร

มัลลัฟ ข. : สิ่งแรกเลยคือ ตนเองต้องกล่าวคำปฏิญาณตนเป็นมุสลิมก่อนหลังจากนั้นก็จะมีหม่อมมาทำพิธีแต่งงานให้ ไม่คิดว่าจะต้องเป็นมุสลิมเลยไม่เคยสนใจเรียนรู้ชีวิตแบบมุสลิม แต่ก็พอรู้บ้างจากการที่บ้านญาติของตนเองอยู่ในชุมชนมุสลิม เห็นการแต่งกายของคนมุสลิมทั้งผู้ชายผู้หญิง เห็นการไปละหมาดที่สุเหร่าในวันศุกร์ ในรอบปีหนึ่งคนอิสลามก็จะมีการถือศีลอด

หนึ่งเดือน ผู้ชายที่ไปเมกกะแล้วเขาก็จะมีชื่อเรียกกันว่า ยี ฮัจยี อะไรทำนองนี้ บอกตามตรงว่าครอบครัวแฟนก็จะไม่ค่อยเคร่งครัด ทุกวันนี้ยังท่องเที่ยวในละหมาดไม่ค่อยได้เลย อยากละหมาดด้วยตนเองนะแต่ทำไม่เป็น ถึงวันตรุษก็แต่งตัวไปมาขที่สุเหร่าทำท่าทางตามเขาเอา เราก็จำได้นะอิหม่ามบอกว่า เป็นอิสลามแล้วต้องถือศีลอด ต้องละหมาด

ผู้วิจัย : แฟนเราเองมีส่วนช่วยในการเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและความเป็นมุสลิมอย่างไร

มูอัลลัฟ ข. : หลังจากแต่งงานแรกๆ เขาก็สนใจที่จะสอนเรา พอนานวันขึ้นก็ได้แต่บอกให้เราทำอย่างนั้นสิอย่างนี้สิ แต่ไม่ค่อยได้สอน เคยคิดนะว่าอยากกลับไปนับถือพุทธเหมือนเดิม แต่เรามีลูกด้วยกันแล้วก็ไม่อยากให้ครอบครัวแตกแยก อีกอย่างศาสนาอิสลามไม่ได้เลวร้ายอะไรที่จะทำให้เรานับถือต่อไม่ได้ เราคิดว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับเราเป็นการทดสอบจากพระเจ้าตามที่อิหม่ามเคยบอกไว้ ถ้าเราผ่านได้เราก็จะได้รับการตอบแทน ทุกวันนี้เรื่องศาสนาที่หนักใจก็คือเรื่องการละหมาด ส่วนเรื่องชีวิตประจำวันก็ใช้ชีวิตปกติ เปลี่ยนแปลงในเรื่องการแต่งกายบ้างเวลาไปงานบุญในชุมชน ชีวิตประจำวันก็แต่งกายปกติทั่วไป

ผู้วิจัย : การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมสำคัญต่อคุณอย่างไร

มูอัลลัฟ ข. : คิดว่าสำคัญนะ เพราะจะได้ทำให้คนอื่นรู้ว่าเรานับถือศาสนาอิสลาม

มูอัลลัฟไม่เคยสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของมุสลิมมาก่อน และไม่เคยคิดว่าตนเองจะต้องเปลี่ยนศาสนา เมื่อได้มาเจอและรู้จักคบหากับคนมุสลิม ก็ยังไม่สนใจที่จะเรียนรู้ความเป็นมุสลิมเพราะไม่คิดว่าจะต้องแต่งงาน แต่มูอัลลัฟได้เรียนรู้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมุสลิมจากการที่บ้านพักของตนเองอยู่ในชุมชนมุสลิม จึงทำให้มูอัลลัฟได้รู้ได้เห็นการใช้วิถีประจำวันของมุสลิม เรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรมต่างๆ ที่มุสลิมประพฤติ ปฏิบัติ เช่น การปฏิบัติศาสนกิจ การแต่งกาย การทักทายกันด้วยการสัมผัสมือระหว่างกันพร้อมกับการกล่าวคำทักทายตามวัฒนธรรมอิสลาม เมื่อมูอัลลัฟต้องมาเข้ารับอิสลามด้วยการแต่งงานจึงเรียนรู้ถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง และตระหนักว่าถ้าตนเองจะต้องมาเข้ารับอิสลามแล้วจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง ต้องปฏิบัติตนตามสิ่งที่ศาสนากำหนดไว้ บุคคลที่มูอัลลัฟได้เรียนรู้คือสามีหรือภรรยาของตนเอง และ

มุสลิมคนอื่นๆ ในชุมชนรวมถึงผู้นำทางศาสนาของชุมชนเช่น อิหม่าม มุอัลลิมเห็นความสำคัญของการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมว่าเป็นสิ่งที่บ่งบอกให้ผู้อื่นได้รู้ว่าตนเองคือมุสลิม

อุสมาน (สัมภาษณ์ 16 สิงหาคม 2552) เป็นมุอัลลิมคนหนึ่งที่เคยคิดว่าเมื่อเข้ารับอิสลามแล้วต้องปฏิบัติตนให้ได้ตามแนวทางที่ศาสนาอิสลามกำหนดไว้ อุสมานเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ได้พบกับผู้หญิงมุสลิมเนื่องจากทำงานในที่เดียวกันแผนกเดียวกัน ได้พบเจอพูดคุยกันจนมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน และรู้มาก่อนว่าผู้หญิงที่ตนเองคาดหวังจะใช้ชีวิตคู่ด้วยกันนั้นเป็นคนมุสลิม จึงหาโอกาสศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและความเป็นมุสลิมตามหลักการของศาสนาอิสลาม สาเหตุที่รู้ว่าผู้หญิงที่ตนเองชอบนั้นเป็นมุสลิม เนื่องจากการที่ได้เห็นผู้หญิงคนนั้นแต่งตัวคลุมฮิญาบมาทำงานทุกวัน ทุกครั้งที่มีโอกาสได้คุยกันก็จะคุยกันเกี่ยวกับเรื่องศาสนาอิสลามด้วยกันบ้าง” อุสมานมีเพื่อนที่เป็นมุสลิม จึงมีโอกาสนี้จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมุสลิมจากเพื่อน

ผู้วิจัย : คุณศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามอย่างไร

อุสมาน : ผมมีเพื่อนเป็นมุสลิม ก็ถามในสิ่งที่สงสัยจากเพื่อนบ่อยครั้งเข้าเพื่อนสงสัยว่าทำไมอยากรู้เรื่องของมุสลิมจัง เลยบอกเพื่อน ไปว่าแอบชอบสาวมุสลิม เพื่อนถามกลับว่าเอาจริงหรือ ผมบอกเพื่อน ไปว่าคนนี่เอาจริง เพื่อนบอกผมว่าต้องเปลี่ยนมานับถืออิสลามนะเขาถึงจะยอมแต่งงานด้วย ได้คุยกับเพื่อนมากขึ้น หาหนังสือมาให้อ่าน หาแผ่นซีดีมาให้เปิดฟัง ผมศึกษาด้วยตนเองอยู่สักระยะหนึ่งก็มั่นใจว่า สามารถที่จะเข้ารับอิสลามได้ ในระหว่างนั้นผมกับแฟนก็รู้จักกันมากขึ้น แฟนผมก็ไม่ได้รังเกียจที่ผมนับถือศาสนาพุทธ แฟนบอกผมว่าถ้ารักจริงอยากแต่งงานต้องยอมเปลี่ยนศาสนาด้วยนะ

ผู้วิจัย : การเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมมีความสำคัญสำหรับคุณอย่างไร

อุสมาน : ถ้าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่บ่งบอกให้คนอื่นรู้ว่าเราเป็นใคร ผมว่าสำหรับมุสลิม เป็นสิ่งจำเป็นนะ เพราะคนมุสลิมมีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากคนศาสนาอื่นๆ อย่างชัดเจน การอยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะในสังคมไทยถ้าเข้าใจในเรื่องความแตกต่างกันของศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีก็จะทำให้เราอยู่ด้วยกันได้อย่างปกติ

ไอลา (สัมภาษณ์ 22 พฤศจิกายน 2552) เป็นมุสลิมคนหนึ่งที่ได้แรงจูงใจในการเรียนรู้ อดัลักษณ์ความเป็นมุสลิมจากชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “รู้ว่ามุสลิมไม่กินหมู ไม่กิน สัตว์ที่มุสลิมไม่ได้เป็นคนเชือดเอง ในวันศุกร์มุสลิมผู้ชายต้องไปนมาซที่มัสยิด ซึ่งเป็นเรื่องวิถีชีวิต ทั่วไป ผู้หญิงเวลามีงานก็จะแต่งตัวกันสวยงามเป็นชุดมีผ้าคลุมผม ตนเองได้รู้จักกับสามีเนื่องจากน้ำ สาวมีสามีเป็นมุสลิม สามีเป็นหลานชายของน้ำเขย ได้พบเจอกันอยู่ระยะหนึ่งเห็นพฤติกรรมของเขา แตกต่างจากผู้ชายที่เราเคยรู้จักมาก่อน ก็เริ่มรู้สึกชอบ แต่ก็พอรู้ว่าเค้าก็มองๆเราอยู่ เคยถามน้ำสาวว่า เป็นมุสลิมยกมัย น้ำก็บอกว่ายากหรือไม่ยากอยู่ที่ตัวเรา น้ำสาวเลยถามกลับว่า ไปแอบชอบใครเข้าล่ะ”

ผู้วิจัย : นอกจากเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามจากชุมชนที่อาศัยอยู่และจากน้ำสาว

ที่มีสามีเป็นมุสลิมแล้ว ไอลาเรียนรู้เกี่ยวกับมุสลิมอย่างไรอีก

ไอลา : ก่อนแต่งงานกันก็ได้ น้ำเขยนี้แหละเป็นคนแนะนำในเรื่องต่างๆ ว่าเป็นมุสลิมต้อง ทำยังงัยบ้าง แต่หลังจากแต่งงานกันแล้ว แฟนเราเองเลยเป็นคนสอนทุกอย่าง ทั้ง เรื่องการอ่านภาษาอาหรับ การละหมาด แฟนบอกว่าเราเป็นมุสลิมแล้วจะดู ทดสอบจากอัลลอฮ์ ในทุกเรื่องที่เราทำ ก่อนแต่งงานกันแม่ของแฟนก็ไม่อยากได้ เราเป็นสะใภ้ เราเองก็พอรู้ แต่แฟนก็คอยบอกเสมอว่าค่อยๆ เรียนรู้ขอคูอาว (ขอพร) จากอัลลอฮ์(ซบ.) ให้แม่เข้าใจเรา ทุกวันนี้เราคิดว่าอัลลอฮ์ได้ให้ในสิ่งที่ เราขอนะ เรากับแม่สามีเข้าใจกันดีมีอะไรแม่เขาก็จะคอยบอกคอยแนะนำหลังจาก แต่งงานก็รู้สึกตัวเราเปลี่ยนไปมาก

มุสลิมที่เรียนรู้อดัลักษณ์ความเป็นมุสลิมจากชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่และจากคนใกล้ชิดซึ่งมี สามีเป็นมุสลิม ทำให้มุสลิมมีข้อมูลในเรื่องทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมุสลิม มีความคุ้นเคยกับ คนมุสลิม ได้พบกับคนมุสลิมเกิดความรู้สึกประทับใจทำให้สนใจเรียนรู้ในศาสนาอิสลาม มุสลิมที่ เรียนรู้เรื่องความศรัทธา การปฏิบัติศาสนกิจโดยมีสามีและคนในครอบครัวเป็นผู้สอน เป็นผู้แนะนำ ช่วยเหลือ มุสลิมที่เรียนรู้ด้วยการสังเกต การสอบถาม และปฏิบัติตาม

อิบรอฮีม (สัมภาษณ์ 21 มีนาคม 2553) เป็นอีกผู้หนึ่งที่เรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยการสังเกต การสอบถาม ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า “แฟนของตนเองจะเป็นคนคอยบอกว่าจะอย่างไรหนำซ้ำไม่ได้ บางครั้งก็สอบถามจากพ่อของแฟนบ้าง ส่วนใหญ่ก็จะเป็นเรื่องวิถีชีวิตประจำวัน ส่วนเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจเช่น ละหมาด ก็พอทำได้แล้ว เรื่องการบวชปีที่ผ่านมาทำให้ครบเดือน”

ผู้วิจัย : ครอบครัวของภรรยา มีบทบาทต่อการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอย่างไร

อิบรอฮีม : ก็มีบ้างครับปีแรกๆ ที่แต่งงานกันก็ยังสนใจที่จะคอยแนะนำ คอยสอนเกี่ยวกับเรื่องละหมาดอยู่ พอนานๆเข้าก็เริ่มห่างเหิน ไปบ้าง ตัวเองก็ไม่ค่อยมีเวลาที่จะไปเรียนรู้กับครูสอนศาสนามากนัก ก็อยากจะละหมาดให้ครบครับ ภรรยา ก็จะคอยให้กำลังใจว่าค่อยๆพยายามไป

ผู้วิจัย : ทุกวันนี้คุณเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมุสลิมอย่างไร

อิบรอฮีม : ก็ไม่ได้เรียนรู้อะไรมากนัก หลักๆก็รู้ว่าอาหารประเภทไหน ร้านไหนทานได้หรือทานไม่ได้ เนื้อสัตว์ที่ไม่ใช่หมูและไม่ได้ถูกเชือดด้วยคนมุสลิมก็ทานไม่ได้ ห้ามดื่มเหล้า ห้ามดื่มเบียร์ ห้ามของเมาทุกชนิด เรื่องการปฏิบัติละหมาดแรกๆ ก็ถามจากแฟนตนเองบ้าง เคยได้ไปเรียนรู้กับครูสอนศาสนาบ้าง บางครั้งก็ถามจากคนมุสลิมด้วยกัน ในชุมชน หรือหาอ่านจากหนังสือเองบ้าง

มูฮัลลัฟได้รับความเอาใจใส่ จากบุคคลในครอบครัวในช่วงแรกๆของการแต่งงาน หลังจากนั้นการดูแลเอาใจใส่ในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับความเป็นมุสลิม มูฮัลลัฟต้องเรียนรู้ด้วยตนเองทั้งจากบุคคลในครอบครัวและในชุมชน จากข้อมูลการสัมภาษณ์มูฮัลลัฟกลุ่มตัวอย่างในเขตชุมชนชนบทดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาตามกรอบที่ได้อธิบายในบทที่ 4 พบว่ามูฮัลลัฟในเขตชุมชนชนบทมีพฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเอง ประกอบด้วย

5.1.1 การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิด

การที่มูฮัลลัฟเกิดความรู้สึกชอบพอกับชาวมุสลิมและคบหากันเป็นคนรัก จนถึงขั้นตัดสินใจแต่งงานใช้ชีวิตสามีภรรยาด้วยกัน เป็นการปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิด เพื่อให้ตนเองสามารถมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและเพื่อให้ตนเองได้รับการยอมรับจากครอบครัวและชุมชน

หรือสังคมของกลุ่มตัวอย่างมุสลิมในเขตชุมชนเมือง ดังที่ ซัลมา เล่าถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์และความรู้สึกของตนเองให้ผู้วิจัยฟังว่า

“เมื่อคบหากับแฟนซึ่งพอรู้ว่าเป็นมุสลิม ต้องปรับอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง ว่าถ้าเราสองคนรักกันและอยากแต่งงานกัน ตนเองคงต้องเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอิสลาม เพราะรู้ว่าครอบครัวของแฟนคงไม่อยากจะผู้ชายแต่งงานกับคนต่างศาสนาแน่นอน อารมณ์และความรู้สึกของเราตอนนั้นคือเมื่อเปลี่ยนเป็นอิสลามแล้ว พ่อแม่เขาจะว่ายังไง จะยอมรับเราได้หรือเปล่า จะให้โอกาสเรามั้ย” (ซัลมา, 2552)

เช่นเดียวกับ มุสลิมท่านอื่นได้แก่ ฮาดี อาลี ซอและห์ และมารียะห์ ที่เริ่มปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดของตนเอง เมื่อตนเองได้พบกับคนมุสลิมและให้ความสนใจต่อกันพิเศษมากกว่าคนรู้จักปกติทั่วไป ด้วยเหตุผลด้านความรัก และความรู้สึกที่ดีต่อกันต้องการที่จะแต่งงานกับคนมุสลิม จึงต้องสร้างสัมพันธภาพที่ดีเพื่อให้ตนเองได้รับการยอมรับจากมุสลิมคนนั้นและจากครอบครัวของมุสลิม มุสลิมจึงเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้สอดคล้องกับสามีหรือภรรยาของตนเองดัง เป็นการปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นจากอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง โดยที่ไม่มีการขอร้องหรือบังคับจากฝ่ายที่เป็นมุสลิม ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับในพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของตนเอง เป็นสิ่งที่มุสลิมมีความต้องการมากที่สุดในช่วงแรกที่ได้ทำการรู้จักกับมุสลิม มุสลิมปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดเพื่อให้ตนเองสามารถมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ให้เกิดการยอมรับเป็นพฤติกรรมให้เห็นเช่น การแต่งกายของมุสลิมหญิงและการเลือกรับประทาน

มุสลิมศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับมุสลิมจากหนังสือที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามหรือมุสลิมด้วยตนเอง การสอบถามในสิ่งที่ตนเองสงสัยหรือไม่เข้าใจจากคนใกล้ชิดหรือคนที่รู้จักซึ่งเป็นมุสลิม พฤติกรรมต่างๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่ามุสลิมเกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดการปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิด ดังเช่น มุสลิม ก. ฮับเซาะห์ ไลลา อูสมาน อาลี ปรับเปลี่ยนแนวคิดเรื่องการแต่งกายจากเดิมหันมาแต่งการแบบมุสลิม โดยมุสลิมหญิงคลุมฮิญาบ มุสลิมชายนุ่งโสร่งอยู่บ้านหรือไปงานบุญ

“ตอนที่ยังไม่ได้เป็นมุสลิมก็แต่งตัวค่อนข้างเปิดเผย แต่หลังจากได้เรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและแต่งงานมาเป็นมุสลิม ตนเองแต่งกายรัดกุมมากขึ้น เสื้อผ้าเก่าที่ดูไม่เรียบร้อย ประเภทเสื้อคอกกว้าง เสื้อสายเดี่ยว ก็เก็บไปแจกเพื่อนฝูงญาติพี่น้องหมด เวลาอยู่ในบ้านเดี๋ยวนี้ก็คลุมฮิญาบเพราะเราต้องพบเจอลูกค้าที่มาตัดเสื้อผ้า ลูกค้าที่เป็นพุทธยังชมเลยว่าพอเป็นมุสลิมเราแต่งตัวสวยขึ้นนะ ทุกครั้งที่ไปทำธุระนอกบ้านจะคลุมฮิญาบเสมอ” (ฮับเซาะห์, 2553)

“ไม่ชอบเลยแต่งกายแบบมุสลิม รู้สึกแตกต่างจากคนอื่น เวลาต้องไปเจอคนอื่นๆ ที่เป็นคนพุทธ แต่ตอนนี้รู้สึกปรับได้แล้ว และรู้สึกว่าตนเองเป็นมุสลิมแล้ว” (มูอัลลัฟ ก, 2552)

“แต่งกายแบบมุสลิม โดยเฉพาะผู้หญิงเวลามีนงานบุญแต่งตัวกันสวยดี ตนเองแต่งตัวแบบมุสลิมครั้งแรกก็วันที่ทำพิธีนิกะห์นั่นแหละ พอดูกระจกเห็นตัวเองในชุดมุสลิมรู้สึกตัวตัวเองเปลี่ยนไปมาก สวยไปอีกแบบ” (ไลลา, 2552)

“ชอบชุดผู้หญิงมุสลิม เวลามีนงานแต่งงาน งานบุญแต่งตัวกันสวยดี ไม่เหมือนชาวพุทธไม่ค่อยสนใจกับเสื้อผ้าการแต่งตัวมากนัก โดยเฉพาะ บางครั้งไม่รู้หรอกไปไหน แต่อำมุสลิมถ้ามีการแต่งตัว เป็นชุดมีสีล้นต่างๆ เค้าได้เลยว่าต้องไปงานบุญ” (อุสมาน, 2552)

“การแต่งกายแบบมุสลิม ทำให้คนที่เห็นเรารู้ได้ทันทีว่าเราเป็นมุสลิม ถึงแม้ว่าจะไม่เคยรู้จักกันมาก่อนก็ตาม อย่างผมถ้าไม่นุ่ง โสร่งใส่หมวกก็ไม่มีใครรู้ว่าผมเป็นมุสลิม” (อาลี, 2553)

นอกจากเรื่องการแต่งกายแล้วเรื่องอาหารการกินก็เป็นสิ่งสำคัญสำหรับมูอัลลัฟ จากเดิมที่มูอัลลัฟรู้ว่าเป็นมุสลิมกินหมูได้ แต่พอเข้ารับอิสลามแล้วไม่ไ้กินเนื้อหมูไม่ได้อย่างเดียวนั่น แต่เนื้อสัตว์อื่นๆ เช่น เนื้อไก่ เนื้อเป็ด หรือเนื้อวัว ที่ไม่ได้ถูกเชือดโดยคนมุสลิมนั้นก็ทานไม่ได้ มูอัลลัฟต้องปรับอารมณ์และความรู้สึกของตนเองในการเลือกรับประทานอาหาร จากประสบการณ์เดิมที่มูอัลลัฟรู้มาเพียงว่าอิสลามไม่กินหมู ก็ต้องมาปรับเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิดของตนเองในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่มุสลิมทำได้หรือทำไม่ได้

“ชอบกินข้าวขาหมูนะ ตั้งแต่เป็นอิสลามเคยนึกอยากแอบไปซื้อกินนะเพราะเห็นแล้วอยาก และถ้าแอบไปซื้อกินก็คงไม่มีใครรู้ แต่ศาสนาอิสลาม นี่ซิ สอนไว้ว่า ไม่มีใครรู้แต่อัลลอฮ์ รู้” (มุซา, 2553)

“แต่ก่อนนั้นคิดแต่เพียงว่าอะไรที่ไม่ใช่เนื้อหมูและไม่ได้มาจากเนื้อหมู ไม่ใช่ น้ำมันหมู อิสลามทานได้หมด แต่พอมาเป็นอิสลามคบกับคนมุสลิมถึงจะทราบว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำมาจากหมู รวมทั้งเนื้อสัตว์ที่ไม่ใช่มุสลิมเป็นผู้เชือดก็ทานไม่ได้” (มุฮัลลัฟ ก, 2552)

“รู้เกี่ยวกับอิสลามอย่างเดียวว่าไม่กินหมู ไม่กินอาหารร้านที่ไม่ใช่อิสลามถึงแม้จะไม่มีหมู ส่วนเรื่องอื่นไม่เคยรู้มาก่อนเลย เคยนึกอยากกินข้าวขาหมูนะเวลาไปทำธุระคนเดียว แต่นึกถึงแฟน บอกว่าเป็นมุสลิมแล้วถ้าแอบทำอะไรที่อิสลามห้ามถึงแม้ไม่มีใครรู้ แต่อัลลอฮ์ รู้เลยต้องบังคับตัวเองไม่ให้อยากกิน ” (มุฮัลลัฟ ข, 2552)

“นอกจากเนื้อหมูแล้ว อิสลามก็ห้ามกินเหล้า กินเบียร์ หรือของที่ทำให้มีเมามากๆ เวลาเดินผ่านร้านอาหารประจำรู้สึกอยากกิน ก็กินไม่ได้แล้ว เคยร่วมวงเหล้าเบียร์กับเพื่อนๆ ก็ต้องค่อยๆ ห่างออกมาเพื่อนบางคนก็เข้าใจ บางคนก็ว่าเราบ้าอยู่ดีฯ ต้องไปออกโน่น ออกนี่คิดยังไง” (อิบรอฮีม, 2553)

5.1.2 การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความเชื่อและทัศนคติ

การที่มุฮัลลัฟมีความเชื่อและความศรัทธาในศาสนาหรือความเชื่อเดิมของตนอยู่ไม่ว่าจะเคร่งครัดมากน้อยอย่างไรก็ตาม เมื่อมุฮัลลัฟต้องเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามแล้วสิ่งที่สำคัญคือ มุฮัลลัฟต้องไม่กราบไหว้หรือเคารพเทวรูป รูปปั้นใดๆ ทั้งสิ้น ไม่นับถือหรือเชื่อถือพระเจ้าใดๆ ทั้งสิ้น มุฮัลลัฟต้องเชื่อถือพระเจ้าองค์เดียวเท่านั้นคือ อัลลอฮ์(ซบ.) และมุฮัลลัฟจำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความเชื่อและทัศนคติ และให้ตนเองพร้อมที่จะเรียนรู้ ในเรื่องหลักการของศาสนาอิสลาม กระตุ้นให้ตนเองเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้และตัดสินใจปรับเปลี่ยนความเชื่อถือ และการปฏิบัติสิ่งใดๆ ก็ตามที่เคยมีอิทธิพลเหนือจิตใจของตนเองก่อนที่จะมานับถือศาสนาอิสลามนั้น มุฮัลลัฟต้องตัดขาดอย่างสิ้นเชิง เพื่อให้ตนเองเกิดความเชื่อถือและมีทัศนคติต่อการเรียนรู้ในหลักการของศาสนาอิสลาม ก่อให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเอง ขึ้น เช่นที่ ซอและห์ ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า

“ตนเองเกิดในครอบครัวที่นับถือศาสนาพุทธ ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้องนับถือศาสนาพุทธ ตัวเองก็เคยบวชเรียนมาแล้ว ก็มีความเข้าใจในศาสนาพุทธในระดับหนึ่ง ได้รู้ได้เห็นขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ มากมาย ตนเองโตมากับครอบครัวที่มีความเคร่งครัดในศาสนาพุทธ ปฏิบัติธรรม ธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ตามที่บรรพบุรุษถ่ายทอดต่อกันมา ไม่เคยสนใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนมุสลิมมาก่อน แต่เมื่อมาชอบสาวมุสลิมและต้องการแต่งงานด้วยตนเองก็ต้องปรับเปลี่ยนความเชื่อถือและทัศนคติต่างๆ จากเดิมตามวิถีชาวพุทธมาเป็นอิสลาม ซึ่งเรื่องที่ต้องปรับเปลี่ยนมากคือเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจหรือพิธีกรรมต่างๆ ของพุทธกับของอิสลามมีความแตกต่างกันชัดเจน ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับการปฏิบัติกรรมดีเป็นสิ่งสำคัญสูงสุดสำหรับมุสลิมทุกคนที่บรรลุนิติภาวะ ขณะที่คนพุทธต้องไหว้พระ แต่ไม่ให้ความสำคัญในการไหว้พระอย่างเป็นทางการ เป็นกิจลักษณะ นิกจะไหว้เมื่อไหว้ที่ไหว้ ส่วนวิถีชีวิตก็ปรับเปลี่ยนในเรื่องอาหารการกินเป็นหลัก การใช้ชีวิตด้านอื่นสำหรับตนเองคิดว่าก็ยังคงเป็นปกติเหมือนเดิม ความจำเป็นในการบอกให้ผู้อื่นรู้ว่าตนเองเป็นมุสลิมขึ้นอยู่กับแต่ละสถานการณ์ว่าจำเป็นมากน้อยแค่ไหนที่จะบอกว่าตนเองเป็นมุสลิม” (ชอและห์, 2552)

มูอัลลัฟ ก เป็นอีกผู้หนึ่งที่เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

“ไม่เคยคิดที่จะเปลี่ยนศาสนา แต่เมื่อมีเหตุให้ต้องเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามก็ต้องทำพอแต่งงานแล้ว ก็ยังคิดว่าแค่เปลี่ยนศาสนาแล้วทุกอย่างก็เหมือนเดิม แต่เมื่อเข้ารับศาสนาอิสลามก็รู้ได้ทันทีว่าไม่ใช่แค่การเปลี่ยนการนับถือศาสนาเท่านั้น แต่ต้องเปลี่ยนทุกอย่างที่เคยปฏิบัติตามความเชื่อถือเดิมทั้งหมด รู้สึกว่าตนเองแปลกไปจากเดิม เป็นคนใหม่ทั้งในครอบครัวเดิมและครอบครัวใหม่กับครอบครัวเดิมนั้นก็แค่รู้ว่าตนเองเปลี่ยนศาสนาแล้วความสัมพันธ์อื่นๆ ก็ยังคงเหมือนเดิมแต่แตกต่างในเรื่องความเชื่อถือศรัทธา แต่สำหรับครอบครัวใหม่ตนเองเป็นคนใหม่ และเป็นมุสลิมใหม่ การจะทำอะไรก็จะอยู่ในสายตาของครอบครัวใหม่เสมอ รู้สึกเหมือนกับว่ามีคนคอยจ้องจับผิด ซึ่งจริงๆ แล้วเป็นความเอาใจใส่ในความเป็นมุสลิมใหม่หรือมูอัลลัฟของตนเองมากกว่า เพื่อที่จะได้ชี้แนะในสิ่งต่างๆ ให้ตนเองได้ประพฤติ ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแนวทางของศาสนาอิสลาม” (มูอัลลัฟ ก, 2552)

หลังจากที่มูฮัลล์ฟเข้ารับศาสนาอิสลามแล้ว มูฮัลล์ฟต้องปรับเปลี่ยนความเชื่อและทัศนคติที่ไม่สอดคล้องหรือแตกต่างจากความเชื่อของศาสนาอิสลามอย่างเด็ดขาด เพราะหลังจากที่ตนเองกล่าวปฏิญาณตนเข้ารับศาสนาอิสลามแล้ว สิ่งแรกที่ต้องเชื่อถือและศรัทธาในพระเจ้าองค์เดียวของศาสนา มูฮัลล์ฟรู้สึกถึงตนเองที่มีสถานภาพเป็นคนใหม่ทั้งกับครอบครัวเดิมและครอบครัวใหม่ มูฮัลล์ฟจำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความเชื่อและทัศนคติของตนเอง เพื่อสัมพันธ์ภาพที่ระหว่างครอบครัวเดิมและครอบครัวใหม่ โดยความสัมพันธ์กับครอบครัวเดิมยังคงเป็นปกติแต่ในเรื่องความเชื่อถือศรัทธาและทัศนคติที่มีต่อการนับถือศาสนาของตนเองเท่านั้นที่เปลี่ยนไป ในส่วนของความสัมพันธ์กับครอบครัวใหม่ มูฮัลล์ฟต้องเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนตนเองให้มีความเชื่อมีทัศนคติในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในหลักการของศาสนาอิสลาม ซึ่งสมาชิกในครอบครัวเดิมได้เห็นอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเอง ถึงแม้ว่ามูฮัลล์ฟผู้นั้นจะเข้ารับศาสนาอิสลามในระยะเวลาไม่นานนัก เมื่อจำเป็นต้องให้ผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมได้รู้ว่าตนเองเป็นมุสลิมแล้ว จำเป็นที่มูฮัลล์ฟต้องสื่อสารให้ผู้อื่นรู้ว่าเป็นมุสลิม เมื่อทัศนคติและความเชื่อของมูฮัลล์ฟสอดคล้องกันจะทำให้มูฮัลล์ฟแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมา เช่นกรณีของดังเช่นที่ อาลี และ อุสมาน ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยไว้ว่า

“ ศาสนาพุทธกับอิสลามแตกต่างกันมาก แตกต่างกันในทุกเรื่องที่เป็นวิถีชีวิต อิสลามต้องละหมาด ต้องถือศีลอด มีเงินมีทองเหลือเก็บต้องบริจาคในแนวทางศาสนา มีความสามารถที่จะไปทำฮัจย์ได้ก็ต้องไป อิสลามนับถืออัลลอฮ์องค์เดียว ถ้าจะกลัวก็ต้องกลัวอัลลอฮ์เท่านั้น สิ่งอื่นเราก็ไม่กลัว เมื่อเราศรัทธาและเชื่อมั่นในการตอบแทนของอัลลอฮ์แล้ว เราก็จะไม่ทำในสิ่งที่อัลลอฮ์ห้าม ตอนที่นับถือพุทธก็ไม่เคยเรียนเกี่ยวกับหลักการของพุทธเลย พิธีกรรมอะไรที่พ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยายที่เขาทำกันก็ทำตามๆ กันมานับถือกันหลากหลายไปหมด ไม่มีหลักแน่นอนชัดเจนเหมือนอิสลาม” (อาลี, 2553)

“สิ่งที่ผมกลัวมากที่สุดหลังจากเข้ารับศาสนาอิสลามก็คือกลัวเรื่องการตกศาสนา ตอนที่ เป็นพุทธไม่เคยนึกกลัวตกศาสนาเลย ผมศึกษาเกี่ยวกับศาสนาอิสลามด้วยตนเองอยู่ระยะหนึ่งจนมั่นใจว่าสามารถที่จะเข้ารับศาสนาอิสลามได้ แฟนผมก็ไม่ได้รังเกียจที่ผมนับถือศาสนาพุทธ กลับให้โอกาสผมได้ศึกษาเรียนรู้และตัดสินใจด้วยตนเองที่จะเข้ารับศาสนาอิสลาม เราคบกันจนผมมั่นใจว่าผมพร้อมที่จะเปลี่ยนศาสนา” (อุสมาน, 2552)

จากข้อมูลดังที่ อาลี และ อูสมาน กล่าวไว้กับผู้วิจัยแสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้เพื่อการปรับเปลี่ยนความเชื่อและทัศนคติเดิมที่ตนเองได้รับมาตั้งแต่เกิด เป็นความเชื่อและทัศนคติใหม่ที่เกิดขึ้นเอง ตนเองคิดและตัดสินใจด้วยตนเองไม่มีการบังคับใดๆเกิดขึ้น เป็นการเรียนรู้ของมูอัลลัฟเพื่อตอบสนองด้านความรู้สึกที่มูอัลลัฟมีต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้เกี่ยวพันกับความคิดและความเข้าใจของมูอัลลัฟต่อความเชื่อและทัศนคติเดิมที่ตนเองมีประสบการณ์มาก่อน

5.1.3 การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ ความคิดเห็น

มูอัลลัฟเรียนรู้คำสอนในหลักการศาสนาอิสลามเพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ ความคิดเห็นจากความเชื่อถือหรือความศรัทธาเดิมของตนเอง จนเกิดเป็นความศรัทธาในศาสนาอิสลามเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ด้วยการเรียนรู้ในเรื่องการอ่าน การท่อง บทกัมภีร์อัล-กุรอาน ที่จำเป็นต้องใช้เพื่อการปฏิบัติกรณมาซ ตามหลักการศาสนาอิสลาม เนื่องจากในทุกสถานภาพของมูอัลลัฟเมื่อเข้ารับศาสนาอิสลามแล้วจะต้องรำลึกถึงอัลลอฮฺ(ซบ.) ผู้เป็นพระเจ้าองค์เดียวเสมอ และมอบหมายตนเองให้อยู่ภายใต้การคุ้มครองของพระองค์ตลอดเวลา หลังจากที่มูอัลลัฟได้รู้จักกับมุสลิมแล้วมูอัลลัฟมีการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ และความคิด เช่นที่ มูซา ไลลา และ ซัลมา ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า

“เรื่องที่ยากสำหรับผมในการเป็นมุสลิมก็คือการอ่านภาษาแขกหรืออ่านหนังสือแขก เพราะผมไม่ได้เรียนมาตั้งแต่เด็กๆเหมือนเด็กมุสลิมทั่วไปนี่ เพิ่งมาเป็นมุสลิมก็ยังไม่แก่ไปแล้ว ทุกวันนี้ใช้วิธีท่องจำเอาเพื่อปฏิบัติละหมาด ได้ ฟีกออกเสียงให้ถูกต้องกับครูที่สอนศาสนาบ้าง การออกเสียงภาษาอาหรับผิดก็ทำให้ความหมายผิดได้ บางครั้งมีเวลาที่เรียนรู้จากซีดีสอนมาซด้วยตนเอง”

(มูซา, 2553)

“ตอนที่ตัดสินใจคบกับแฟนก็คิดแล้วว่าตนเองคงต้องเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามแน่ๆก็เลยเรียนรู้วิถีชีวิตแบบมุสลิมจากน้ำสาว เริ่มจากเลิกกินหมู และก็เคยทดลองถือศีลอดด้วยนะ อดได้แค่บ่ายๆ เอง เพราะเรายังไม่มีศรัทธาเหมือนกับคนมุสลิมถึงถือศีลอดทั้งวันอย่างมุสลิมไม่ได้” (ไลลา, 2552)

“เรียนรู้วิถีชีวิตมุสลิม จากเพื่อนที่เป็นมุสลิม ระหว่างที่คบกับแฟนก็รู้ว่าถ้าคิดจะแต่งงานใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันตนเองต้องเปลี่ยน ไปนับถือศาสนาอิสลาม จึงเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตมุสลิมจากเพื่อนๆ และก็สอบถามจากแฟนบ้าง ก็รู้นะว่าครอบครัวแฟนไม่ชอบที่เราคบกัน แต่เรามีความจริงใจกัน คบกันมานานและก็คิดว่าถ้าตนเองเปลี่ยนศาสนาแล้วครอบครัวของแฟนคงไม่รังเกียจ” (ซัลมา, 2552)

มาริยะห์ เป็นมุสลิมท่านหนึ่งที่ก่อนจะเข้ารับศาสนาอิสลามเพื่อมาแต่งงานกับคนมุสลิมไม่เคยสนใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามมาก่อนและคิดว่าตนเองคงไม่สามารถเปลี่ยนศาสนาได้ แต่หลังจากที่ได้รู้จักกับมุสลิมมากขึ้น มีความรู้เกี่ยวกับคนที่นับถือศาสนาอิสลามมากขึ้นจึงเริ่มเปลี่ยนแปลงความรู้ ความคิดของตนเองที่มีต่อคนมุสลิม มาริยะห์ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีภรรยาได้ 4 คน ว่าสำหรับตนเองอย่างไรก็ไม่ยินยอม

“ระหว่างที่คบกันนั้น เรื่องแรกที่ตนเองต้องการรู้คือการมีภรรยาได้ 4 คน ของผู้ชายมุสลิม เพราะได้ยินเรื่องนี้มานานแต่ไม่เคยรู้ข้อเท็จจริง คิดว่าถ้าตนเองต้องเป็นมุสลิมแล้วยังไงก็ไม่ยอมให้สามีตนเองมีภรรยาได้ 4 คน เพราะถ้าเราเปลี่ยนศาสนาเพื่อแต่งงานกับเขาได้ เขาก็ต้องให้เกียรติเรา และมีเราเป็นภรรยาคนเดียว” (มาริยะห์, 2552)

จากคำบอกเล่าของ มูซา ไลลา ซัลมา และมาริยะห์ แสดงให้เห็นว่ามีมุสลิมใช้ความรู้ ความคิดเห็นคล้อยตามหลักการปฏิบัติตนของวิถีชีวิตของมุสลิม เรียนรู้การอ่านภาษาอาหรับ การเลือกรับประทานอาหาร การประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักการของศาสนาอิสลาม รวมถึงเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับผู้ชายมุสลิมที่มุสลิมได้รู้มาว่า ผู้ชายสามารถมีภรรยาได้ 4 คน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง เพื่อให้ตนเองสามารถประพฤติ ปฏิบัติ มีพฤติกรรมในชีวิตประจำวันเหมือนมุสลิมทั่วไป นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้จากมุสลิมในเขตชุมชนชนบท พบว่ามุสลิมบางท่านในขณะที่คบหาอยู่กับคนมุสลิมนั้นมีการเรียนรู้เพื่อจะปรับเปลี่ยนความรู้ ความคิด จากเพื่อนที่เป็นมุสลิมของตนเอง ฮาดิ เป็นผู้ที่เรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้าน ความรู้ ความคิดเห็นคล้อยตาม จนเกิดเป็นความศรัทธาเพื่อประโยชน์ต่อตนเองสามารถปฏิบัติตนอยู่ในแนวทางถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลามได้ เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

“ตอนที่ตัดสินใจแต่งงานก็คบกันได้เกือบปี เราก็ไปบอกทางบ้านของเราว่าจะแต่งงานกับมุสลิมนะ พ่อกับแม่ก็ไม่ว่าอะไรตามใจ ก่อนที่จะแต่งงานเราต้องไปเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามก่อน เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในศาสนาอิสลามให้มากยิ่งขึ้นในช่วงแรกๆ ก็ได้พี่ชายของตนเองเป็นคนแนะนำนอกจากนั้นก็เรียนแบบตัวต่อตัวกับครูสอนศาสนาที่มีสยิด ครูเขาก็สอนในเรื่องหลักความศรัทธา หลักการปฏิบัติ และก็เรื่องต่างๆ ไปใช้เวลาเรียนกับครูอยู่ระยะหนึ่งจนพอเขาเห็นแล้วว่าเรามีความเข้าใจในศาสนาอิสลามมากขึ้น และน่าจะเป็นมุสลิมได้ ผมเรียนจนได้ใบประกาศนียบัตร

มาหนึ่งใบ เป็นการรับรองว่าเราผ่านการอบรมผ่านหลักสูตรการศึกษาศาสนาอิสลามเบื้องต้น รู้ลึก ภูมิใจมาก ” (ฮาดี, 2553)

การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ ความคิดเห็น ของฮาดีเป็นผลจากการที่ฮาดีมี พี่ชายที่เข้ารับศาสนาอิสลามมาก่อน จนกระทั่งได้มาพบกับภรรยาที่เป็นมุสลิมทำให้ตนเองได้เรียนรู้ได้ คิดได้สัมผัสในความเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามของภรรยาเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งฮาดีได้ศึกษาเรียนรู้เพื่อ การปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ ความคิดของตนเอง จากครูสอนศาสนา มุอัลลัฟมีความภาคภูมิใจที่ ตนเองสามารถเรียนรู้ได้และได้รับใบประกาศนียบัตรแสดงถึงความรู้ของตนเองในระดับเบื้องต้น เกี่ยวกับศาสนาอิสลามมากกว่าที่ตนเองเคยรู้จักอย่างผิวเผิน พฤติกรรมการเรียนรู้ของฮาดีสอดคล้องกับ การปรับเปลี่ยนด้านความรู้ ความคิดเห็นคล้อยตามของ มุอัลลัฟ ข. ที่ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า

“ส่วนตัวแล้วคิดว่าศาสนาทุกศาสนาไม่แตกต่างกันหรือในเรื่องการสอนให้คนที่มีศาสนา ทำแต่ความดี ละเว้นความชั่วต่างๆ ทุกศาสนาก็มุ่งสอนให้เราเป็นคนดี ความแตกต่างของแต่ละศาสนา ก็เป็นเรื่องที่แตกต่างกันทางความเชื่อถือ ความศรัทธา และหลักการปฏิบัติตามศาสนา ศาสนาอิสลามมี คัมภีร์อัลกุรอาน ที่เป็นภาษาเดียวไม่ว่ามุสลิมประเทศไหนก็อ่านได้เหมือนกันหมด มุสลิมทั่วโลก ยึดถือคัมภีร์อัลกุรอาน เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เห็นเค็ๆๆ มุสลิมอ่านกันก็อยากอ่านเป็นบ้าง ได้ ฟังแล้วเพราะดี ทั้งที่แต่ก่อนไม่เคยสนใจเกี่ยวกับเรื่องของศาสนาอิสลามเลย แต่หลังจากที่ต้องเข้า ศาสนาอิสลามแล้วก็สนใจอยากเรียนรู้นะ แต่ไม่รู้จะเรียนจากใครนี่สิ แฟนก็ไม่สนใจที่จะสอนสัก เท่าไร ปล่อยให้เรารับรู้เองมากกว่า นึกแล้วก็น้อยใจนะ แต่ก็ไม่ได้คิดที่จะกลับไปเป็นพุทธเหมือนเดิม นะ” (มุอัลลัฟ ข,2552)

จะเห็นได้ว่าหลังจากที่มุอัลลัฟเข้ารับศาสนาอิสลามแล้วมีการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการ ปรับเปลี่ยน ความรู้ ความคิดเห็นเดิมของตนมาศึกษาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามมากขึ้น ทำให้ เกิดการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนความรู้ความคิดของตนเอง มีความเข้าใจในความแตกต่างของศาสนา อิสลามกับศาสนาพุทธที่ตนเองเคยนับถือ มุอัลลัฟเริ่มมีความคิดเห็นคล้อยตามในสิ่งที่ตนเองได้รับรู้ ใหม่

5.1.4 การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านบุคลิกภาพ

มุฮัลล์ฟในเขตชุมชนชนบททั้งชายและหญิงมีการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพโดยมีวัตถุประสงค์ที่เหมือนกันคือ เพื่อเรียนรู้และแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้ผู้อื่นได้รับรู้ว่าตนเองเป็นมุสลิมเช่นเดียวกับมุฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมือง โดยบุคลิกภาพของมุฮัลล์ฟที่เปลี่ยนไปนั้นแสดงออกให้เห็นด้วยการแต่งกาย การพูดจา การเปิดเผยตนเองในสถานการณ์ที่จำเป็นหรือในสถานการณ์ที่ต้องการให้ผู้อื่นทราบว่าตนเองเป็นมุสลิม ในสถานการณ์ต่างๆ ไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีของศาสนาอิสลามนั้น มุฮัลล์ฟมีวิถีชีวิตประจำวันเป็นปกติอย่างที่เคยเป็นมาก่อนที่จะเข้ารับอิสลามไม่มีสิ่งใดแตกต่างไปจากเดิม มุฮัลล์ฟหญิงบางคนแสดงให้เห็นจากการแต่งกาย ส่วนมุฮัลล์ฟชายการแต่งกายจะไม่บ่งบอกได้ว่าเป็นมุสลิมหรือไม่นอกเสียจากมุฮัลล์ฟชายจะแต่งกายเพื่อไปมัสยิดหรือไปร่วมงานบุญในชุมชน แต่สำหรับบางคนจากบุคลิกภาพที่ตกเย็นเคยตั้งวงกินเหล้าก็เปลี่ยนไป ดังเช่นมุฮัลล์ฟหลายท่านได้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยดังนี้

“ปกติเคยตั้งวงกินเหล้ากับเพื่อนๆบ่อยมาก แต่หลังจากเข้ารับศาสนาอิสลามแล้วก็เลิกเลยนะ เพราะรู้ว่าศาสนาอิสลามการกินเหล้าเป็นข้อห้าม ก็เหมือนกับที่ศาสนาพุทธบอกว่าการกินเหล้าคิดสิมันแหละ ผมว่าการเลิกเหล้าไม่ใช่เรื่องยากอยู่ที่ความตั้งใจจริง แรกๆก็รู้สึกยากแต่ต้องหักห้ามใจและต้องเลิกเหล้าให้ได้จริงๆ การกินอาหารก็ต้องระวังมากขึ้นไม่ใช่ว่าร้านไหนไม่ขายหมูก็ทานได้ใน การกล่าวคำทักทายระหว่างคนมุสลิมด้วยกันก็ต่างจากคนพุทธคือเวลาเราเจอคนที่ไม่ใช่มุสลิมก็จะใช้การยกมือไหว้สวัสดีกัน แต่มุสลิมด้วยกันจะกล่าวคำทักทายเป็นภาษาอาหรับพร้อมกับการสัมผัสมือกัน เวลาไปมัสยิดผู้ชายก็จะนุ่ง โสร่ง แรกๆเลยผมก็นุ่งไม่เป็นนะ แต่พอเริ่มนุ่งได้เวลาอยู่บ้านก็นุ่ง โสร่งบ่อยขึ้น” (อิบรอฮีม, 2553)

“สังเกตดูว่าปกติเขาแต่งกายกันแบบไหน เวลาอยู่บ้าน เวลาออกนอกบ้านควรแต่งอย่างไร ส่วนอาหารการกินก็เลือกร้านที่มุสลิมขายเท่านั้น เพราะถึงแม้ว่าเนื้อสัตว์ที่ไม่ใช่หมู เช่น ไก่หรือเนื้อวัว ถ้าไม่ได้เชือดโดยมุสลิมก็ทานไม่ได้” (ซัลมา, 2552)

“เรื่องการแต่งกายก็ดูตัวอย่างที่เห็นคนในชุมชนเขาแต่งแล้วก็แต่งตามเขา บางครั้งในเรื่องที่ ถ้าอยู่กับบ้านก็แต่งตัวปกติ ทั่วไปนอกจากว่าจะต้องไปงานบุญงานกุศลในชุมชนก็จะแต่งกายให้เข้ากับสถานการณ์ แต่งตัวให้เหมาะสมกับงานที่เราจะไปร่วม” (มูนา, 2552)

“ตอนที่ผมเข้ารับอิสลามนี้แฟนผมก็ยังไม่ทราบครับ จนวันหนึ่งผมนั่ง โสร่งใส่หมวกสีขาว มาสั่งอาหารทานนั่นแหละแฟนถึงรู้ว่าผมเข้ารับอิสลามแล้ว เราก็คุยกันมากขึ้นเค้าก็แนะนำว่าเป็น อิสลามต้องทำแบบนี้ แบบนี้ อะไรทำได้ ทำไม่ได้ อะไรกินได้กินไม่ได้” (ฮาดี, 2553)

“ผมไม่เคยนั่ง โสร่งมาก่อน พอครั้งแรกรู้สึกตัวเองแปลกๆ ไป ผู้ชายมุสลิมถ้าไม่สวม หมวกไม่นั่ง โสร่งให้เห็น ผมว่าถ้าไม่รู้จักกันมาก่อนก็คงบอกไม่ได้ครับว่าใครเป็นพุทธ ใครเป็นมุสลิม ส่วนผู้หญิงถ้าเห็นมีผ้าคลุมผมมาบอกได้ทันทีเลยว่าเป็นมุสลิมแน่นอน นอกจากการแต่งกายแล้ว เรื่อง อาหารการกิน เช่นเรื่องดื่มเหล้า แต่ก่อนเรียกว่าผมก็ดื่มทุกโอกาสนะ แต่พอมาเข้ารับอิสลามเหล่านี้เป็น เรื่องแรกเลยที่ผมเรียนรู้ว่าต้องเลิก ตอนนั้นก็เลิกเหล้าได้แล้ว แต่ตอนเป็นพุทธต่างๆที่รู้ว่าผิดศีล แต่ก็เลิก ไม่ได้แปลกดี นอกจากไม่ดื่มเหล้าแล้วอาหารทุกอย่างที่ไม่ใช่มุสลิมทำหรือไม่ใช่ร้านมุสลิมก็ทาน ไม่ได้” (ฮาดี, 2553)

“สำหรับผู้หญิงแค่การแต่งกายมีผ้าฮิญาบคลุมก็บอกให้คน อื่นรู้ได้ทันทีว่าเราเป็นมุสลิม ไม่ ต้องบอกต้องพูดว่าเราเป็นใคร ทำให้เกิดความเข้าใจในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ช่วยให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่มุสลิมรู้ว่าเราเป็นมุสลิม รู้ว่าเราแตกต่างจากพวกเขาอย่างไร ทำให้ผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมเข้าใจได้ว่า ถ้ามีสิ่งที่จะต้องปฏิบัติต่อกันนั้นมิชอบเขตอย่างไร” (ฮับเซาะห์, 2553)

การปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพของมุอัลลัฟในเขตชุมชนชนบททุกคน เมื่อเข้ารับศาสนาอิสลาม จะได้รับการตั้งชื่อใหม่เช่นเดียวกับมุอัลลัฟในเขตชุมชนเมือง มุสลิมชายมีชื่อใหม่ เช่น อูสมาน อิบรอฮีม ฮาดี อาลี ซอและห์ มูซา มุสลิมหญิงหรือมุสลิมะหุ มีชื่อเรียกใหม่ เช่น ซัลมา มาริยะห์ ฮับ เซาะห์ อามินะห์ ไลลา มูนา มุอัลลัฟต้องเรียนรู้การท่องจำบทคัมภีร์ที่จำเป็นต้องใช้สำหรับการปฏิบัติ นมาซ ต้องฝึกท่องจำและออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน ในเรื่องการรับประทานอาหารมุอัลลัฟมีความ เข้าใจที่ชัดเจนมากขึ้นว่านอกจากมุสลิมจะไม่ทานเนื้อหมูแล้ว สัตว์อื่นที่เป็นอาหารแต่ไม่ได้ถูกเชือด ด้วยมุสลิมด้วยการกล่าวนามพระเจ้านั้นมุสลิมก็ทานไม่ได้ การรับประทานอาหารไม่สามารถเลือกร้าน ที่อยากรับประทานได้ มุอัลลัฟต้องเลือกร้านขายอาหารที่เป็นร้านของมุสลิมเท่านั้น มุอัลลัฟหญิงมีการ เรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพด้วยการปรับเปลี่ยนการแต่งกายใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงเสื้อผ้าเครื่อง แต่งกายให้มีสุภาพเรียบร้อยมากขึ้น เช่นกรณีของฮับเซาะห์ที่เก็บเสื้อผ้าเก่าที่ดูไม่เรียบร้อย ประเภท เสื้อคอกว้าง เสื้อสายเดี่ยว ไปแจกเพื่อนฝูงญาติพี่น้องหมด บ้านเรือนที่พักอาศัยของมุอัลลัฟในเขต

ชุมชนชนบทส่วนมากปลูกบ้านมีลักษณะคล้ายๆ กันคือเป็นบ้านไม้ สองชั้นบ้าง ชั้นเดียวได้ถุนสูงบ้าง บางหลังมีการต่อเติมชั้นล่างหรือชั้นใต้ถุนให้สมาชิกในครอบครัวที่แต่งงานแล้วแยกมาอยู่ต่างหากเป็นส่วนตัว บางหลังมีการกันห้องเพิ่มเติม

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลัฟพบว่า มุสลัฟมีวิธีการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดให้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ให้สอดคล้องกับบุคคลในครอบครัวหรือชุมชนที่อยู่อาศัยเพื่อแสดงถึงความเป็นสมาชิกของชุมชน มุสลัฟปรับเปลี่ยนทางด้านความเชื่อและทัศนคติให้เข้ากัน โดยเปลี่ยนความเชื่อถือเดิมและหันมาให้ความสำคัญต่อหลักการของศาสนาอิสลามมากขึ้นกว่าที่เคยรู้จักมาก่อน มุสลัฟปรับเปลี่ยนทางด้านความรู้ ความคิด เพื่อให้เกิดเป็นความศรัทธาขึ้นแก่ตนเองสามารถปฏิบัติตนอยู่ในแนวทางถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลาม และเพื่อปรับเปลี่ยนทางด้านบุคลิกภาพ วัจนภาษาและอวัจนภาษา เพื่อแสดงความเป็นมุสลิมของตนให้ผู้อื่นได้รับรู้ การเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลัฟในเขตชุมชนชนบทจากข้อมูลพบว่า ประกอบด้วย การสังเกต การสอบถาม การบอกเล่า การเรียนกับครู สอนศาสนาหรือผู้นำศาสนา จากสถาบันสอนศาสนา และ การอ่านหนังสือหรือจากสื่ออื่นๆ

การเรียนรู้ด้วยการสังเกต

มุสลัฟทั้งชายและหญิงในเขตชุมชนชนบทเมื่อได้เข้ารับศาสนาอิสลามแล้ว จำเป็นต้องให้ความสนใจและต้องการเรียนรู้เพื่อสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมนั้น มุสลัฟเริ่มต้นด้วยการสังเกตจากคนใกล้ชิด เช่นเพื่อนของตนเอง หรือคนรู้จักที่เป็นมุสลิม และหลังจากที่ได้คบหากับคนมุสลิมและยอมรับเป็นคนรักกันแล้ว ก็เริ่มสังเกตจากคนรักของตนเอง หลังจากนิกะหฺ (แต่งงาน) จากสถานะคนรักก็เปลี่ยนเป็นสามี ภรรยา และเมื่อมุสลัฟได้เข้าไปอยู่ในครอบครัวของสามีหรือภรรยาหรือไปอยู่ในชุมชนมุสลิม บุคคลในครอบครัวหรือในชุมชนที่มุสลัฟอาศัยอยู่ บุคคลเหล่านั้นก็จะเป็นตัวช่วยให้มุสลัฟได้เรียนรู้ด้วยการสังเกตในพฤติกรรมต่างๆ ที่มุสลิมเหล่านั้นสื่อสารออกมา สิ่งที่มุสลัฟเรียนรู้ด้วยการสังเกตเช่นการออกเสียงเรียกชื่อบุคคลที่เป็นภาษาอาหรับ สังเกตการแต่งกายของมุสลิมทั่วไปในครอบครัวและในชุมชนของตนเอง เช่นเวลามีงานบุญในชุมชน มุสลิมจะมีการแต่งกายไปร่วมงานด้วยเสื้อผ้าที่สวยงาม มุสลิมหญิงบางคนมีชุดใส่เพื่อการออกงาน โดยเฉพาะ ในเรื่องของการปฏิบัติศาสนกิจมุสลัฟเรียนรู้ด้วยการสังเกตพฤติกรรมของมุสลิมเมื่อได้ยินเสียงเรียกบอกเวลา نماซ คนมุสลิมก็จะเตรียมตัว نماซ (ละหมาด) มุสลัฟทุกคนเรียนรู้การปฏิบัติตนมาจากการสังเกต ท่วงท่าต่างๆ ในขณะปฏิบัติกรณมาซ (ละหมาด) ตามผู้นำพิธีนมาซ (ละหมาด)

“สังเกตจากมุสลิมในชุมชนและที่รู้จักทั่วๆ ไปว่าผู้ชาย ผู้หญิงเขาแต่งตัวกันอย่างไรการแต่งกายเรียนรู้ไม่ยากหรือครับ เรื่องการปฏิบัติเรียนรู้ยากกว่า ผู้ชายมุสลิมถ้าไม่สวมหมวกไม่นุ่งโสร่งให้เห็น ผมว่าถ้าไม่รู้จักกันมาก่อนก็คงบอกไม่ได้ครับว่าใครเป็นพุทธใครเป็นมุสลิม ส่วนผู้หญิงถ้าเห็นมีผ้าคลุมผมมาบอกได้ทันทีเลยว่าเป็นมุสลิมแน่นอน เพราะการคลุมผมของผู้หญิงมุสลิมเป็นวัฒนธรรมเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนใคร ส่วนอาหารก็สังเกตไม่ยากว่าร้านไหนทานได้ไม่ได้ร้านที่เป็นมุสลิมส่วนใหญ่จะสัญลักษณ์คำว่า ฮาลาล ให้เห็นชัด หรือไม่ก็มีคำภาษาอาหรับแสดงไว้ให้เห็น ถ้าคนขายเป็นผู้หญิงส่วนมากก็จะคลุมฮิญาบ” (ฮาดี, 2553)

“เรื่องการแต่งกายก็สังเกตดูว่าปกติเขาแต่งกายกันแบบไหน เวลาอยู่บ้าน เวลาออกนอกบ้านควรแต่งอย่างไร ส่วนอาหารการกินก็เลือกร้านที่มุสลิมขายเท่านั้น เพราะถึงแม้ว่าเนื้อสัตว์ที่ไม่ใช่หมู เช่น ไก่หรือเนื้อวัว ถ้าไม่ได้เชือดโดยมุสลิมก็ทานไม่ได้” (ซัลมา, 2552)

“เวลาที่คนในชุมชนเขาเจอกันก็เห็นเขาทักทายกัน ด้วยการกล่าวเป็นภาษาอิสลามพร้อมทั้งจับมือกัน ส่วนเรื่องการแต่งกายก็ดูตัวอย่างที่เห็นคนในชุมชนเขาแต่งแล้วก็แต่งตามเขา” (มูนา, 2552)

“ครั้งแรกที่ได้รู้จักกับแฟนก็ทราบว่าเขาเป็นมุสลิมเพราะเขาคลุมฮิญาบ ก็ยังไม่ได้สนใจเค้ามากนักก็คิดจิบสนุกสนุกและตนเองก็ไม่เคยสนใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตของมุสลิมมาก่อน แต่เนื่องจากเราเรียนมหาวิทยาลัยเดียวกันแต่ต่างคณะ มีโอกาสได้ทำกิจกรรมของมหาวิทยาลัยด้วยกัน จากนั้นก็ได้พูดคุยทักทายกันมากขึ้น ประทับใจในความเรียบร้อยของเขา ทำให้เราเริ่มหันมาสนใจเขามากขึ้น” (ซอและห์, 2552)

“เรื่องทั่วไปอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติศาสนกิจ ก็สังเกตจากมุสลิมคนอื่นว่าเขาทำกันอย่างไรก็ทำตามเขา ก็ค่อยๆ เรียนรู้ สงสัยอะไรก็ถามจากคนใกล้ชิดและมุสลิมคนอื่นๆ ที่เรารู้จัก” (มูซา, 2553)

“ผมเองมีพี่น้องทั้งหมด 6 คน เป็นผู้ชาย 5 คน ผู้หญิง 1 คน พี่ชายทุกคนมีภรรยาเป็นมุสลิมทั้งหมด ผมเลยได้สังเกตเรียนรู้วิถีชีวิตของมุสลิมจากพี่ชาย นอกจากนั้นบ้านของตนเองก็อยู่ใกล้มัสยิดเลยได้ซึมซับวิถีชีวิตแบบมุสลิมจากผู้คนในชุมชน” (ฮาดี, 2553)

เห็นได้ว่ามุฮัลล์ฟเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมทั้งในเรื่องการศรัทธา การปฏิบัติ และการดำเนินชีวิตของมุสลิมในครอบครัวของมุฮัลล์ฟเองรวมถึงในชุมชนที่มุฮัลล์ฟอาศัยอยู่ด้วยการสังเกต เช่นการสังเกตเห็นความแตกต่างด้านการแต่งกายของมุสลิมกับบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่มุสลิมและมุฮัลล์ฟบางคนได้พบเห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมุสลิมจากมาก่อนที่จะแต่งงานกับมุสลิม มุฮัลล์ฟบางคนสังเกตเห็นการแต่งกายของผู้หญิงมุสลิม จึงให้ความสนใจเป็นพิเศษ จากนั้นจึงได้ทำความรู้จักกันและสนิทสนมกันจนเป็นคู่รักกันที่คาดหวังจะแต่งงานอยู่ด้วยกัน

ในเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนมาซและการถือศีลอด ที่มุฮัลล์ฟเรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรมของมุสลิมในครอบครัวและในชุมชน ได้เรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจากการที่ได้เห็นการปฏิบัตินมาซหลังจากที่ชาวมุสลิมได้ยินเสียงอาซาน (การบอกกล่าวถึงเวลานมาซ) จากมัสยิด ซึ่งทำการอาซานทุกวันๆละ 5 เวลา เพื่อให้มุสลิมได้ทราบเวลาและเตรียมตัวทำนมาซ มุฮัลล์ฟสังเกตถึงพฤติกรรมที่มุสลิมแสดงความเคร่งครัดในเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ ในเดือนที่มีการถือศีลอดบ้านใกล้เรือนเคียงในชุมชนมักจะทำอาหารมื้อพิเศษในช่วงการละศีลอด มีการไปนมาซในเวลากลางคืนตลอดเดือนที่ถือศีลอด บางครั้งมีการทำอาหารเพื่อแจกจ่ายในระหว่างเพื่อนบ้านในชุมชน หรือบางบ้านก็จะมีการทำบุญเลี้ยงละศีลอด

การเรียนรู้ด้วยการสอบถาม

มุฮัลล์ฟในเขตชุมชนชนบทเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยการสอบถามจากคนใกล้ชิด โดยเฉพาะสามีหรือภรรยาของตนเอง จากเพื่อนหรือผู้ใกล้ชิดที่เป็นมุสลิม จากสมาชิกในครอบครัวของสามีหรือภรรยาของตนเอง และจากมุสลิมทั่วไปที่มุฮัลล์ฟรู้จักเช่นเดียวกับมุฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมือง มุฮัลล์ฟส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับมุสลิม หรือ บางคนก็มีแต่เพียงผิวเผิน จึงมีความเข้าใจในหลักการของศาสนาอิสลามอย่างไม่ถูกต้อง การเรียนรู้ด้วยการสอบถามจากผู้ที่เป็มุสลิมและมีความรู้ในหลักการของศาสนาอิสลามจึงช่วยให้มุฮัลล์ฟเกิดการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมที่ถูกต้อง เมื่อเกิดข้อสงสัยในเรื่องราวหรือประเด็นต่างๆที่ตนเองไม่เข้าใจ จึงเกิดการสอบถามเพื่อให้ตนเองเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง

“มะของแฟนหนู จะเป็นผู้คอยบอกคอยสอนเสมอ เขาชอบมากเวลาที่หนูถามเกี่ยวกับเรื่องศาสนา มะเขาจะอธิบายชะยาวเลย เข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง บางเรื่องที่ไม่เข้าใจก็จะถามจากแฟนตนเองบ้าง เขาก็จะบอกเท่าที่เขารู้นะ” (มูนา, 2552)

“เรียนรู้ด้วยตนเองสงสัยอะไรก็ถามครูสอนศาสนาคนที่สอนผม หรือบางครั้งเมื่อมีโอกาสก็ถามจากอิหม่ามบ้างที่มัสยิดบ้าง” (อาลี, 2553)

“เรียนรู้จากเพื่อนและก็จากแฟน เรื่องที่เกี่ยวข้องที่ผู้หญิงมุสลิมต้องเรียนรู้ส่วนมากก็จะถามจากเพื่อนๆ ส่วนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักการต่างๆ ของศาสนาอิสลามส่วนใหญ่แล้วแฟนก็จะเป็นคนคอยบอกบางครั้งก็มีคนใกล้ชิดในบ้านคอยบอกคอยเตือนเสมอ” (ซัลมา, 2552)

“เรียนรู้ด้วยตนเองสงสัยอะไรก็ถามครูสอนศาสนาคนที่สอนผม หรือบางครั้งเมื่อมีโอกาสก็ถามจากอิหม่ามบ้างที่มีสยัคบ้าง” (อาลี, 2553)

“เมื่อสงสัยอะไรเกี่ยวข้องกับศาสนา ก็ถามจากคนใกล้ชิดและมุสลิมคนอื่นๆ ที่เราคุ้นเคย เช่นเรื่องพิธีกรรม อาหารการกิน การปฏิบัติศาสนกิจ หรือ การปฏิบัติตนตามหลักของศาสนา” (มุซา, 2553)

“ทุกคนที่ใกล้ชิดคุ้นเคยถามหมด เราเป็นมุสลิมใหม่ก็ต้องค่อยๆ ศึกษาไปเหมือนเด็กที่เริ่มเรียนหนังสือนั่นแหละ มีอะไรสงสัย อะไรไม่เข้าใจก็ถามเลย ตนเองจะได้ทำในสิ่งที่สงสัยได้อย่างถูกต้อง” (ฮับเซาะห์, 2553)

“ผมมีเพื่อนเป็นมุสลิม ก็ถามในสิ่งที่สงสัยจากเพื่อนบ่อยครั้งเข้าเพื่อนสงสัยว่าทำไมอยากรู้เรื่องของมุสลิมจึง เลยบอกเพื่อนไปว่าแอบชอบสาวมุสลิม เพื่อนถามกลับว่าเอาจริงหรือ ผมบอกเพื่อนไปว่าคนนี่เอาจริง เพื่อนบอกผมว่าต้องเปลี่ยนมานับถืออิสลามนะเขาถึงจะยอมแต่งงานด้วย ก่อนหน้าที่จะรู้จักกับแฟนผมจะถามเรื่องเกี่ยวกับศาสนาอิสลามจากเพื่อนที่เป็นมุสลิมนี้แหละ ครับ” (อุสมาน, 2552)

การสอบถามจากผู้รู้ของมุอัลลัฟเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ทำให้มุอัลลัฟได้รับข้อมูลในสิ่งที่มุอัลลัฟต้องการจะเรียนรู้ โดยบุคคลที่มุอัลลัฟเรียนรู้ด้วยวิธีการสอบถามมากที่สุดคือสามีหรือภรรยาตนเอง บุคคลที่สนิทในครอบครัวของฝ่ายสามีหรือภรรยาของมุอัลลัฟ บุคคลอื่นๆ ในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ พี่น้อง ญาติ หรือแม้กระทั่งทุกคนที่มุอัลลัฟในชุมชนรู้จักและจากเพื่อนของมุอัลลัฟเองที่เป็นมุสลิม การพูดคุยสอบถามของมุอัลลัฟเป็นการสร้างความสัมพันธ์ ความสนิทสนมของมุอัลลัฟกับมุสลิม เรื่องที่มุอัลลัฟสอบถามจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจ หรือเรื่องที่มุอัลลัฟเกิดความสงสัยในสิ่งที่จะทำว่าขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลามอย่างไรหรือไม่

การเรียนรู้ด้วยการบอกเล่า

การเรียนรู้ด้วยการบอกเล่าที่มุฮัลล์ฟในเขตชุมชนชนบทได้รับจากสามีหรือภรรยาตนเอง เป็นเรื่องปกติของชีวิตคู่หนึ่งที่สามีภรรยาทั่วไปที่จะต้องใช้ชีวิตร่วมกัน นอกจากมุฮัลล์ฟทุกคนจะได้เรียนรู้ด้วยการบอกเล่าจากสามีหรือภรรยาของตนเองแล้ว มุฮัลล์ฟใช้ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับญาติพี่น้องของสามีหรือภรรยา จากเพื่อนที่เป็นมุสลิม และจากบุคคลอื่นในครอบครัวของสามีหรือภรรยาที่มุฮัลล์ฟคุ้นเคย เช่นเดียวกับการเรียนรู้ด้วยการบอกเล่าของมุฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมือง การเรียนรู้ด้วยการบอกเล่าที่มุฮัลล์ฟได้เรียนรู้นี้เป็นสิ่งที่สืบเนื่องจากการที่มุฮัลล์ฟเป็นผู้สอบถามในสิ่งที่ตนเองไม่เข้าใจ

เมื่อมุฮัลล์ฟรู้ว่าแฟนหรือคนรักของตนเองเป็นมุสลิมแล้ว หลังจากความสัมพันธ์เริ่มพัฒนาจากคนรู้จัก เป็นเพื่อน จนเป็นคนรักขึ้นนั้น จากการได้พบปะพูดคุยกันกับคนรักของตนเองที่เป็นมุสลิม และตัดสินใจที่คบกันและมีเป้าหมายที่จะแต่งงานกันอยู่ด้วยกัน การเรียนรู้ด้วยการบอกเล่าถึงเรื่องหลักการศาสนาอิสลาม เรื่องวิถีชีวิตของผู้นับถือศาสนาอิสลาม จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้มุฮัลล์ฟเกิดการเรียนรู้ได้

“เพื่อนผมที่เป็นมุสลิมพอรู้ว่าผมชอบสาวมุสลิม ก็จะคอยบอกคอยแนะนำเสมอว่าผมต้องทำอะไรอย่างไร เช่นบอกเกี่ยวกับการทักทายกัน การใช้สรรพนามเรียกแทนชื่อของมุสลิมเวลาไปไหนกับแฟน เขาก็จะบอกว่าอะไรที่มุสลิมทำได้ทำไม่ได้” (อาลี, 2553)

“น้องชายของแฟนผมเป็นผู้แนะนำที่ดีครับ เราค่อนข้างสนิทกัน มีอะไรที่ผมทำไม่เข้าใจ เขาก็จะคอยบอกครับ เช่นท่าทางในการละหมาด การออกเสียงที่คำที่เป็นภาษาอาหรับ บางครั้งสมาชิกคนอื่นในครอบครัวก็บอกครับ ทั้งเรื่องการละหมาด การถือศีลอด ช่วงที่เราเข้ามาเป็นมุสลิมใหม่ๆ มีแต่คนอยากจะบอกโน่นบอกนี่ครับ” (มุซา, 2553)

“พ่อตาผมเป็นผู้ชี้แนะ คอยสอนคอยบอกเสมอ ในเรื่องหลักการปฏิบัติต่างๆ เรื่องของขนบธรรมเนียมประเพณีของมุสลิมเช่น งานแต่งงาน งานกินบุญตามมัสยิดต่างๆ รวมไปถึงการไปเยี่ยมครอบครัวมุสลิมที่มีสมาชิกในบ้านเสียชีวิต” (ฮาดี, 2553)

“เวลาได้พูดคุยกับลูกคำที่มาตัดเสื้อผ้ากับเรา เขาก็จะบอกจะแนะนำเรา ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามค่ะ บางทีเขาจะถามเราก่อนัยพอเราไม่รู้หรือไม่เข้าใจเขาก็จะอธิบายตามที่เขาเข้าใจนั่นแหละ” (ฮับเซาะห์, 2553)

“บัง แล้วก็มีะของบังจะเป็นคนสอนคนบอกเราเกี่ยวกับสิ่งที่มุสลิมต้องประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะมะ จะคอยบอกคอยแนะนำเรา ตั้งแต่รู้ว่าเราทั้งสองคบหากัน แม่ของเราเองก็ยังคงคอยบอกเลยว่าเป็นคนอิสลามต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้” (มารีเยห์, 2552)

“แฟนผมครับหลังจากที่เราตัดสินใจคบกันจริงจัง จะคอยบอกโน่นบอกนี่ตลอดเวลา บางครั้งบอกแล้วบอกอีก เพราะกลัวว่าเราจะทำผิด นอกจากแฟนผมเองแล้วก็จะมีเพื่อนที่เป็นมุสลิม คอยบอกคอยแนะนำเช่นกันครับ” (อุสมาน, 2552)

“ทั้งเรื่องการอ่านภาษาอาหรับ การละหมาด แฟนบอกว่าเราเป็นมุสลิมแล้วจะถูกทดสอบจากอัลลอฮ์ ในทุกเรื่องที่เราทำ ก่อนแต่งงานกันแม่ของแฟนก็ไม่อยากได้เราเป็นสะใภ้ เรายุ่เองก็พอรู้แต่แฟนก็คอยบอกเสมอว่าค่อยๆ เรียนรู้ขอคูลาว (ขอพร) จากอัลลอฮ์ ให้แม่เข้าใจเรา ทุกวันนี้เราคิดว่าอัลลอฮ์ ได้ให้ในสิ่งที่เราขอ” (ไบล่า, 2552)

ลักษณะทั่วไปของการเรียนรู้ด้วยการบอกเล่าของมุสลิมกับมุอัลลัฟในเขตชุมชนชนบทเป็นการพูดคุยกันสนทนากันในสถานการณ์ปกติทั่วไป เป็นการบอกเล่าพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ ในบางครั้งการพูดคุยบอกเล่าเริ่มมาจากกรณีที่ตัวมุอัลลัฟเองมีข้อสงสัยในบางเรื่อง แต่พอได้คุยกันหรือมีเวลาคุยกันนานขึ้นคู่สนทนาที่เป็นมุสลิมก็มักจะบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ให้มุอัลลัฟได้รับรู้ เป็นการบอกเล่าพูดคุยกับมุอัลลัฟในฐานะคนใกล้ชิด คนสนิท คนรู้จักทั่วไป คนที่ให้ความเคารพนับถือ เช่นเดียวกับมุอัลลัฟในเขตชุมชนเมือง เรื่องประเด็นของการพูดคุยบอกเล่าส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลาม ในเรื่องของความเชื่อถือศรัทธา เรื่องของการปฏิบัติศาสนกิจที่ศาสนา กำหนดให้ผู้นับถือมุสลิมต้องปฏิบัติ ที่สำคัญคือการปฏิบัติตนมาซ การถือศีลอด การบริจาค ตลอดจนเรื่องต่างๆ ไปในชุมชนที่มุอัลลัฟอาศัยอยู่ การบอกเล่าพูดคุยกันระหว่างมุอัลลัฟกับมุสลิมเป็นการสร้างความสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่างกันช่วยให้มุอัลลัฟสามารถใช้ชีวิตความเป็นมุสลิมได้อย่างมีความสุข ช่วยให้มุอัลลัฟเองเกิดความรู้สึกถึงความดีของความเป็นมุสลิมของตนเหมือนกับพี่น้องมุสลิมคนอื่นๆ

การเรียนรู้กับครูสอนศาสนา ผู้นำศาสนา หรือ จากสถาบันสอนศาสนาในชุมชน

การเรียนรู้หลักการของศาสนาอิสลามของชุมชนมุสลิมในชนบท โดยทั่วไปจะมีโรงเรียนสอนศาสนาที่เปิดสอนให้กับเยาวชนมุสลิมอยู่ในมัสยิด เด็กๆ หรือเยาวชนมุสลิมจะได้เรียนการอ่านเขียนภาษาอาหรับ การเรียนหลักความศรัทธา หลักการปฏิบัติศาสนกิจ จากครูสอนศาสนาอิสลามที่เป็นคนในชุมชนนั้น นอกจากนี้ในบางครอบครัวหรือในบางชุมชนก็จะมีบุคคลที่มีความรู้ความสามารถด้านศาสนาเป็นคนที่ให้ความรู้ต่างๆ แก่สมาชิกในชุมชน มุอัลลัฟในชุมชนชนบทไม่มี

สถาบันที่เปิดสอนศาสนาอิสลามให้กับมุสลิม เหมือนในชุมชนเมืองเช่น ในกรุงเทพมหานคร ที่มีสถาบันเปิดสอนเปิดอบรมให้ความรู้กับมุสลิมหลายแห่งขึ้นอยู่กับความสนใจความต้องการที่จะเรียนรู้ของมุสลิมเอง มุสลิมในชนบทบางคนก็เคยได้เข้ามาเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามในสถาบันที่เปิดสอนในกรุงเทพ แต่เนื่องจากระยะทางที่ไกลและไม่สะดวกในเรื่องเวลา เรื่องการเดินทาง จึงทำให้มุสลิมในชนบทส่วนมากต้องเรียนรู้จากผู้นำศาสนาในชุมชน เช่นเรียนจากครูสอนศาสนา เรียนรู้จากอิหม่าม เรียนรู้จากผู้รู้คนอื่นๆทั้งในครอบครัวและในชุมชนที่มุสลิมอาศัยอยู่ เช่นที่ ชลมา ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า

“เคยไปฟังบรรยายที่สันติชน แพนพาไป ไปได้ 2 ถึง 3 ครั้ง เนื่องจากอยู่ไกลบ้าน ไปฟังก็ดี ค่ะอาจารย์สอนเข้าใจและก็ได้รู้จักเพื่อนมุสลิม ได้แลกเปลี่ยนทัศนะระหว่างกัน ค่ะระหว่างมุสลิมด้วยกันก็เข้าใจกันดีค่ะ” (ชลมา, 2552)

การเรียนรู้กับครูสอนศาสนาหรือจากผู้นำศาสนาของมุสลิมเป็นการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีรูปแบบการสอนที่แน่นอน การเรียนไม่ต่อเนื่อง ไม่มีรูปแบบการเรียนการสอนที่ชัดเจน เป็นการเรียนรู้จากประเด็นข้อสงสัยหรือเรียนจากสิ่งที่มุสลิมไม่เข้าใจ เมื่อมีข้อสงสัยในประเด็นใดก็จะสอบถามในประเด็นนั้นจากบุคคลที่มุสลิมมั่นใจว่าให้คำตอบที่ถูกต้องได้ การเรียนกับครูสอนศาสนาหรือผู้นำศาสนาในชุมชนจึงมีลักษณะการเรียนเป็นส่วนตัว เช่นที่ อาลี และ ฮาดิ ได้เรียนรู้จากครูสอนศาสนาในชุมชน

“ไปเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามก่อนให้มั่นใจก่อนว่าจะเป็นมุสลิมได้ สามารถใช้ชีวิตแบบมุสลิมได้ ในช่วงแรกๆ ก็ได้พี่ชายของตนเองเป็นคนแนะนำให้มาเรียนแบบตัวต่อตัวกับครูสอนศาสนาที่มัสยิดนี้ ครูเขาก็สอนในเรื่องหลักความศรัทธา หลักการปฏิบัติ และก็เรื่องต่างๆ ไป ใช้เวลาเรียนกับครูอยู่ระยะหนึ่งจนพอเขาเห็นแล้วว่าเรามีความเข้าใจในศาสนาอิสลามมากขึ้น และน่าจะเป็นมุสลิมได้” (ฮาดิ, 2553)

“มีเวลาว่าง ผมก็จะไปเรียนกับครูสอนศาสนาที่มัสยิด เรียนส่วนตัวสงสัยอะไรก็สอบถามได้ที่ทันที ครูสอนดีมากครับยินดีที่จะสอนเราเสมอทุกครั้งที่มีโอกาส” (อาลี, 2553)

การเรียนรู้ด้วยการอ่านหนังสือหรือสื่ออื่นๆ

ข้อมูลที่ได้จากมุสลิมในชนบทที่เรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมด้วยการอ่านหนังสือหรือจากการศึกษาด้วยตนเองจากสื่ออื่นๆ ไม่แตกต่างจากมุสลิมในชุมชนเมือง จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า หนังสือหรือสื่อซีดี ที่มุสลิมในชนบทใช้เพื่อการศึกษาเรียนรู้ในหลักการของศาสนา

อิสลามเหมือนกัน มุสลิมในชนบทบางครอบครัวก็เปิดรับความรู้จากสื่อ โทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียง เช่นเดียวกับมุสลิมในเขตเมือง

“พอมีเวลาว่างก็หาหนังสือมาอ่านมาศึกษาเองบ้าง หาซื้อแผ่นซีดีมาเปิดฟัง เปิดดูบ้าง ทั้งหัดอ่าน หัดออกเสียงคำภาษาอาหรับตามสื่อ การเปิดรับจากสื่อสำเร็จรูปก็ดีนิเาะ ฟังแล้วฟังอีกดูแล้วดูอีก ได้หลายรอบ” (ฮับเซาะห์, 2553)

“มะชอบฟังรายการวิทยุมุสลิมเรา อยู่บ้านก็ได้ฟังไปด้วยบางเรื่องก็ไม่เข้าใจ เพราะรายการวิทยุพูดคำเฉพาะที่เป็นคำภาษาอาหรับ ก็ถามจากมะว่าคำที่ได้ยินหมายถึงอะไร มะก็จะอธิบายตามที่เขาเข้าใจ” (มารียะห์, 2552)

วิธีการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูฮัลล์ฟในเขตชุมชนชนบทที่กล่าวมา ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ด้วยวิธีการสังเกต การสอบถาม การบอกเล่า การเรียนกับครูสอนศาสนาหรือผู้นำศาสนา จากสถาบันสอนศาสนา และ การอ่านหนังสือหรือจากสื่ออื่นๆ ล้วนเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต สำหรับมูฮัลล์ฟในแง่มุมต่างๆ ตามหลักการศรัทธาและหลักการปฏิบัติของศาสนาอิสลาม ทำให้มูฮัลล์ฟรับรู้และเข้าใจในสภาพความเป็นจริงในอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้อย่างถูกต้อง การแสดงอารมณ์จะอยู่ในลักษณะและขอบเขตที่เหมาะสม สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นและสังคมได้ดี สามารถทำงานที่อำนวยความสะดวกต่อครอบครัว ชุมชน ที่ตนเองอาศัยอยู่ได้ มีความรักและความผูกพันต่อผู้อื่นในครอบครัวและชุมชน อีกทั้งสามารถพัฒนาตนเอง และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนต่อผู้อื่นได้ดีขึ้น

5.2 พฤติกรรมการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูฮัลล์ฟ

พฤติกรรมของมูฮัลล์ฟในเขตชุมชนชนบทจะประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบ แบบแผน หรือวิธีการที่มีอยู่ในครอบครัวและชุมชนที่มูฮัลล์ฟอาศัยอยู่ โดยบุคคลที่มีส่วนสำคัญที่สุดที่จะช่วยให้มูฮัลล์ฟสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมาให้ผู้อื่นได้รับรู้คือสามีหรือภรรยาของมูฮัลล์ฟเอง หลังจากที่มูฮัลล์ฟได้นิเกหุกับมุสลิมแล้วบทบาทของสมาชิกในครอบครัวหรือในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้มูฮัลล์ฟเกิดการเรียนรู้และได้สื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมออกมา เมื่อมูฮัลล์ฟมีความเข้าใจในสถานภาพและบทบาทของตนเองตามที่สามีหรือภรรยา รวมทั้งครอบครัวและชุมชนคาดหวัง พฤติกรรมการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมูฮัลล์ฟในเขตชุมชนชนบทจะเกิดขึ้นได้โดย

ประกอบด้วย การสื่อสารภายในบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคล และ การสื่อสารกลุ่ม โดยอาศัยจิตสำนึก และสติสัมปชัญญะ เช่นเดียวกับมุฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมือง พฤติกรรมการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟเป็นตัวกำหนดและเป็นเครื่องชี้วัดความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกหรือลบระหว่างกันของมุฮัลล์ฟกับบุคคลอื่น ในบทบาทที่มุฮัลล์ฟมีความเป็นสมาชิกในครอบครัว ในชุมชนซึ่งประกอบด้วย บทบาทความเป็นลูก และ บทบาทความเป็นสามีภรรยา และบทบาทของความเป็นสมาชิกของชุมชน

ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์มุฮัลล์ฟที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนชนบท พบว่า การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟบางคนสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนเองอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา มุฮัลล์ฟหญิงบางคนปฏิบัติมีการเปลี่ยนแปลงการแต่งกาย บางคนก็ยังคงแต่งกายตามปกติ แต่ถ้าต้องออกไปร่วมงานในชุมชนหรือที่อื่นๆ ก็จะแต่งกายแบบผู้หญิงมุสลิมทั่วไป

การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้ผู้อื่นได้รับทราบหรือไม่นั้นพบว่ามุฮัลล์ฟในชุมชนชนบทส่วนใหญ่คนในชุมชนก็จะรู้จักกัน แนะนำกัน ถ้ามุฮัลล์ฟเข้าไปในสถานที่ที่ไม่มีใครรู้จักมุฮัลล์ฟมาก่อนก็จะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในเวลานั้นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนให้ผู้อื่นได้ทราบหรือไม่อย่างไร สิ่งที่มุฮัลล์ฟสื่อสารให้เห็นถึงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม พบว่า การกล่าวคำทักทายแบบมุสลิม (การกล่าวสลาม) การมีชื่อเรียกของตนเองที่เปลี่ยนไป การแต่งกายแบบมุสลิม และการเลือกรับประทานอาหารการเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติศาสนกิจเป็นสิ่งที่มุฮัลล์ฟใช้สื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมให้ผู้อื่นได้รับรู้ มีข้อสังเกตได้ว่ามุฮัลล์ฟยังคงมีวิถีชีวิตเหมือนบุคคลทั่วไปในชุมชน บางครั้งการแต่งกายของมุฮัลล์ฟก็สื่อสารให้เห็นอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม บางครั้งก็ไม่สามารถสื่อให้เห็นได้ว่าเป็นมุสลิม มุฮัลล์ฟหญิงในชนบทให้ความสำคัญในการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมในด้านการแต่งกายด้วยการคลุมผ้าฮิญาบ เช่นเดียวกับมุฮัลล์ฟในเขตเมือง เนื่องจากเป็นสิ่งที่ครอบครัวและชุมชนให้ความสำคัญกับการแต่งกายแบบมุสลิมของผู้หญิง การแต่งกายมีผ้าคลุมฮิญาบจึงเป็นการสื่อสารให้เห็นความแตกต่างของผู้หญิงมุสลิมกับผู้หญิงที่นับถือศาสนาพุทธหรือศาสนาอื่นๆ การใช้คำสรรพนาม เช่น คำว่า บัง (พี่ชาย) นิ (พี่สาว) โตะยะเยาะห์ (ผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ) อีหม่าม (ผู้นำในการปฏิบัติศาสนา หรือผู้ให้คำชี้ขาดในเรื่องของศาสนาไว้ให้คำปรึกษา กับมุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชนมัศยิดเดียวกัน) เตะ (น้องชาย น้องสาว หรือเด็กๆ) หรือ การกล่าวคำอุทาน เป็นนามของอัลลอฮฺ(ซบ.) หรือศาสดา (นบี) มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ก็เป็นสิ่งที่สื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟเช่นกัน

จากบริบทของการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟในเขตชุมชนชนบทไม่ว่าจะเป็น การสื่อสารภายในบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคล และ การสื่อสารกลุ่มนั้น มุอัลลัฟสื่อสารให้เห็นด้วยการแสดงออกทั้งรูปของวจนภาษาและอวจนภาษา ในบทบาทความเป็นมุสลิม ความเป็นตนเอง ความเป็นสมาชิกในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย ความเป็นลูกของครอบครัวเดิม ความเป็นเขยหรือสะใภ้ของครอบครัวใหม่ ความเป็นสามีหรือภรรยาคน ความเป็นพ่อหรือแม่ของลูกที่จะเกิดมา และในบทบาทของความเป็นสมาชิกของชุมชนหรือสังคมไม่แตกต่างจากมุอัลลัฟในเขตชุมชนเมือง

5.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรม

ลักษณะการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและรูปแบบของพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟในเขตชุมชนชนบทนั้น พบว่าการเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ ขึ้นอยู่กับบริบทของสิ่งแวดล้อมทางครอบครัวเป็นสำคัญ สิ่งแวดล้อมทางชุมชนหรือสังคมที่มุอัลลัฟอาศัยอยู่เป็นสิ่งช่วยส่งเสริมอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุอัลลัฟ โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสื่อสารของมุอัลลัฟ ได้แก่ สภาพแวดล้อมขณะสื่อสาร ประเด็นการสื่อสาร ตัวมุอัลลัฟในฐานะผู้สื่อสาร บุคคลที่มุอัลลัฟสื่อสารด้วย และผลที่ต้องการจากการสื่อสารเช่นเดียวกับมุอัลลัฟในเขตชุมชนเมือง

สิ่งแวดล้อมทางครอบครัว

มุอัลลัฟในเขตชุมชนชนบทแต่ละครอบครัวจะมีการเป็นอยู่ และการปฏิบัติตนที่คล้ายคลึงกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมในครอบครัวและชุมชนที่ถ่ายทอด อบรม และปลูกฝังจนเป็นพฤติกรรมสืบต่อกันมา มุอัลลัฟต้องมีการสื่อสารที่ดี เพื่อสร้างสัมพันธภาพของความรักความอบอุ่นในครอบครัว มีการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ถึงแม้ว่ามุอัลลัฟบางคนจะไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวของสามีหรือภรรยาด้วยความเต็มใจก็ตาม มุอัลลัฟก็ต้องเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม เรียนรู้หลักการของศาสนาอิสลามเพราะมุอัลลัฟได้ชื่อว่าเป็นมุสลิมแล้วหลังจากที่ตนเองกล่าวคำปฏิญาณตนเข้ารับศาสนาอิสลาม ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตมุอัลลัฟในเขตชุมชนชนบท พบว่า ระบบครอบครัวของมุอัลลัฟโดยทั่วไปทั้งลักษณะที่เป็นระบบครอบครัวรวม คืออาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านหลังเดียวกันกับของพ่อแม่ฝ่ายสามี หรือ ภรรยา เช่น ครอบครัวของ อูสมาน อิบรอฮีม มูนา ซัลมา ฮาดิ ฮับเซาะห์ อาลี และไลลา

มุสลิมในเขตชุมชนชนบทที่อาศัยอยู่ในระบบครอบครัวรวม การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมจะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาเนื่องจากมุสลิมต้องติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวที่มีความเคร่งครัด มุสลิมจะเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้รวดเร็ว แต่สำหรับมุสลิมที่แยกครอบครัวไปอยู่ต่างหาก พบว่าถ้าฝ่ายสามีหรือภรรยาที่เป็นมุสลิมมีความเคร่งครัดคอยแนะนำและตักเตือนซึ่งกันเสมอ สร้างบรรยากาศความเป็นมุสลิมให้เกิดขึ้นในครอบครัวก็จะช่วยส่งเสริมความเป็นมุสลิมของมุสลิมได้ แต่ถ้าแยกครอบครัวไปอยู่ต่างหากถ้าฝ่ายสามีหรือภรรยาขาดความเคร่งครัดในอิสลาม การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมอาจจะบกพร่องไปเนื่องจากการติดต่อสัมพันธ์กับพ่อแม่หรือญาติพี่น้องในครอบครัวมีน้อยกว่าเช่นเดียวกับมุสลิมในเขตชุมชนเมือง

นอกจากนี้จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์และสังเกตในครอบครัวที่มุสลิมอาศัยอยู่ยังพบว่าครอบครัวมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนาอิสลามหลังจากที่มีเขหรือสะใภ้มุสลิมเป็นสมาชิกในครอบครัวแล้ว บางครอบครัวก็ปล่อยปละละเลยให้สามีภรรยาดูแลในเรื่องศาสนาตนเอง บางครอบครัวสนใจช่วยเหลือดูแลในระยะแรกๆ พอนานวันขึ้นก็ปล่อยปละละเลย แต่บางครอบครัวมุสลิมมีความเคร่งครัดในศาสนาเป็นอย่างดี แสดงให้เห็นว่าสิ่งสำคัญที่สุดคือตัวมุสลิมเองต้องมีความศรัทธาอย่างแท้จริง มีความตั้งใจจริงที่จะเรียนรู้ ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุสลิมชายมีหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวต้องสามารถดูแลครอบครัวตนเองให้อยู่ในแนวทางของศาสนาอิสลามได้ พร้อมทั้งจะเป็นผู้นำให้แก่ภรรยาและลูกได้ สามารถสร้างครอบครัวให้มีบรรยากาศของความเป็นมุสลิม

สิ่งแวดล้อมทางชุมชนหรือสังคม

สิ่งแวดล้อมทางชุมชนหรือสังคมในชนบทที่มุสลิมอาศัยอยู่ ส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่สมาชิกทั้งหมดในชุมชนเป็นมุสลิม มีการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มที่มาจากวัฒนธรรมในชุมชนไม่ค่อยมีให้เห็น การสื่อสารกับคนต่างศาสนามีน้อยกว่ามุสลิมในเขตชุมชนเมือง มุสลิมในเขตชนบทปรับตัวเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้มาก เนื่องจากสมาชิกในชุมชนเป็นที่รู้จักกัน แต่ทั้งนี้มุสลิมจะสามารถปรับตัวได้มากน้อยอย่างไรขึ้นอยู่กับพื้นฐานส่วนบุคคลเช่น ความเชื่อถือศรัทธา ทศนคติ บุคลิกนิสัยการเรียนรู้ส่วนตัว และจากความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากบุคคลในครอบครัว ชุมชนหรือสังคมของมุสลิม การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมกับบุคคลต่างวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นเมื่อมุสลิมออกจากชุมชนไปยังสถานที่ที่ไม่มีใครรู้จักมุสลิมมาก่อน มุสลิมบางคน โดยเฉพาะผู้หญิงอาจจะสื่อสารให้ผู้อื่นรู้ว่าตนเองเป็นมุสลิมด้วยการแต่งกาย

ข้อมูลจากการศึกษา พบว่า มุฮัลล์ฟในชนบทส่วนใหญ่มีบ้านเรือนอยู่ใกล้มัสยิด โดยมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในรัศมีไม่เกิน 1 กิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นมุสลิมทั้งชุมชน มีความสัมพันธ์กันเป็นเครือญาติ ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมอันเดียว เมื่อมุฮัลล์ฟเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนก็จะเป็นที่ทราบกันทั้งชุมชนเนื่องจากความสัมพันธ์ที่สมาชิกในชุมชนมีความใกล้ชิดกัน จำนวนประชากรในชุมชนมีจำนวนน้อย มุฮัลล์ฟจึงเป็นที่รู้จักของคนในชุมชน ดังนั้นถ้ามุฮัลล์ฟมีความสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิกในชุมชน มุฮัลล์ฟก็จะสามารถเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้เป็นอย่างดี การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟในเขตชุมชนชนบท ประกอบด้วยพฤติกรรมการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟ พฤติกรรมการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุฮัลล์ฟ ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเช่นเดียวกับมุฮัลล์ฟในเขตชุมชนเมือง